

შინაარსი

ქ უ რ ნ ა ლ „ჯ ე ჯ ი ლ ი ს ა“

I	ფისო, არ მოგცემ კნუტს: სურათი	2.
II	გაზაფხული ბაღში—ლექსი	3.
III	დედა—ალფასი	5.
IV	გორგალა—ტასოსი	6.
V	ამანაც მითხრას და გაეუშვებ! ალფასი	8.
VI	ციყვი და თავგი—ლექსი შიო მღვიმელისა.	10.
VII	კოწო და მისი ამხანაგები (შემდ. იქნ.) ან. წერეთლისა.	13.
VIII	ბაბლი (დასასრული) ეკ. გაბაშვილისა.	22.
IX	ზღაპარი ერთი ღია ბარათისა, თარგმანი თამარიკო ხუნდაძისა	28.
X	უნებური ზვარაკი—ცკეიტისა	32.

XI	საფეიქროში—ლექსი გ. ქუჩიშვილისა	39.
XII	მიხეილ თუმანიშვილი—ნეკროლოგი, ჩიტოსი	40.
XIII	სპარტაკი. (შემდეგი იქნება) დავით კასრადისა	43.
XIV	კაპიტანი იანვარი (გაგრძელება იქნება) ნ. შ.	46.
XV	ხელოვნება და ხელობა ცხოველთა შორის—ა. ფალავა.	53.
XVI	ჩვენი დედა-მიწა, ელ. კიჭინაძისა. (შემდეგი იქნება)	57.

მიიღება ხელის მოწერა

ჯეჯილზე

1918 წლისა

ოცლა მაცხრა წალიყადი

899.962.1(05)

შ-40

ეროვნული
ბიბლიოთეკა

1347

F-5824

საქართველო ნახატებიანი შურნალი.

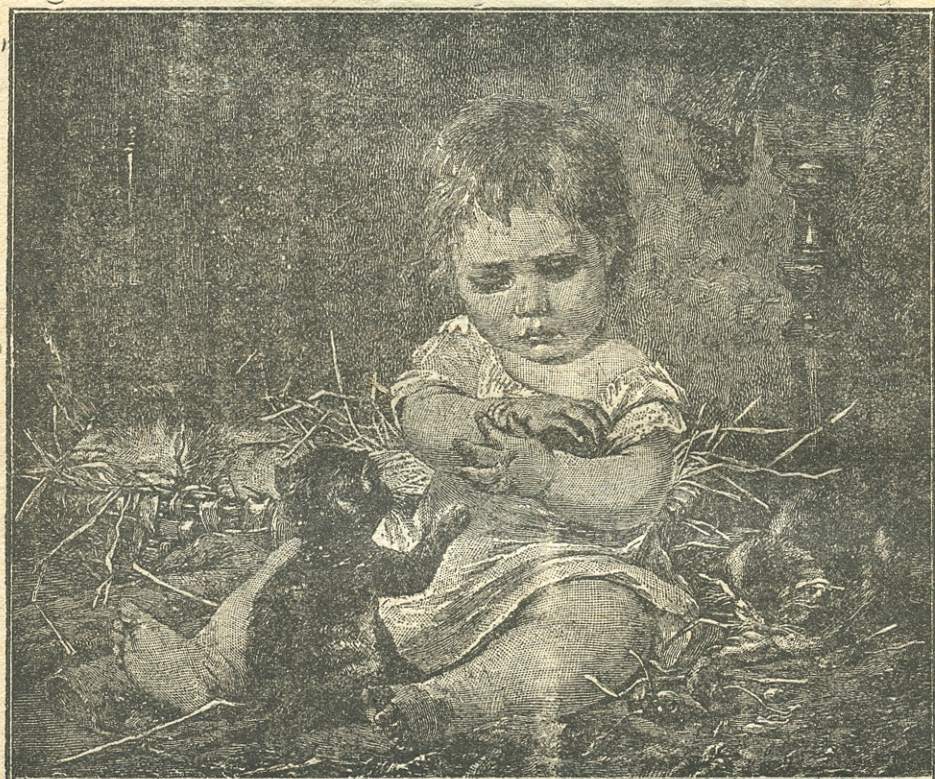
იზარდე მწვანე ჯეჯილო,
დაპურდი გახდი ყანაო!..
ი. დ.

მარტი 1918 წ.

წელიწადი ოცდამეცხრე

ქვეყანა	სს
მუდრის	ს
სახელი	ს
ფაჩი	ს
სახელი	ს

9507.8

ფიხო, არ მოგცემ კნუტს!

გაზაფხული გალუი.

ცის კაბადონს მზის სხივებმა
მიულოცა გაზაფხული;
მიწა მწვანით იმოსება,
ველზე დაჭქრის სისარული!

ბაღში სილი იკვირტება,
ჩირგვ ქვეშ ვეზვის ნახი ია,
ვეელა იქით მიიჩქარის,
ბაღის კარი სვდებათ ღია!

აგერ მორბის ჩვენი გიგა,
მას თან მოსდევს კოსტა მარო,
ბურთი მოაქვთ თამაშითა,
მაგრამ მათში არ სჩანს ბაბო!

რად ჩამორჩა ნეტავ იგი,
იქნებ სხვისას შეირბინა? —
რომ მოსძებნოს თავის ტოლი,
მეგობარი ცელქი თინა!

მაგრამ, დასეთ! ბაბოშ გზაში
 ნახა თურმე მათხოვარი,—
 ფეხშიშველს და დარდინას
 დაჭმევინოდა შუბლის ღარი!

შეკრთა ჩვენი ცელქი გოგო,
 დაავიწუდა (ეკვპ, ბურთი...
 დაავიწუდა თამაშობა,
 მოაგონდა ფულის ეუთი!

მოკრიალდა ცქვიტათ, მარდათ
 სახლისაკენ გაექანა,—
 ფულის ეულაბს სელი სტაცა
 და მათხოვარს მიუტანა!

— ჰე, ფულები, შე საბრალო,
 როგორც კსურდეს მოიხმარე,—
 ზური სჭამე, საცოდავო,
 და სევდები უგუჭვარე!

ეს უთხრა და ბაღის კარი
 ახკინკილით შეიბინა,—
 ისიც იქით გაეჩქარა,
 სადაც ცელქებს ჭქონდათ ბინა!

ასტუდა ბაღში სმაურობა,
 ჟრიაშული, ცეკვა, თარი...
 და შესძახეს: „გაზაფხულო,
 გილით, გვიფარს თბილი ღარი!“

დ ე ლ ა.

ემთან ეოველ დღე მოდიოდა
ზატარა მათხოვარი.

დღეა გზავნიდა ფულის ხა-
მოწეულათ. მე მას ვაძლევდი
ზურს.

სიამოვნებით ამბობდა, რომ არჩენს დედას.

„განა მოკწონს მაკრე წანწალი?“ დავუკითხე მე.
არა, მას არ მოსწონდა.

„მაშ დარჩი ჩემთან, მე შეგიკერავ ლამაზ ხალათს,
გიუიდი ფეხსაცმელს, შენ კარგად იქნები ჩემთან.“
— დედა?

„დედა იმუშავეს და ირჩენს თავს, აბა იუიქრე,
აღარ დაგჭირდება თხოვნა, წანწალი, შენ იქნები
სითბოში. მერმე სკოლაში მიგაბარებ. დარჩი ჩემთან.“

— დედა? იმეორებდა ზატარა.

„რატომ გინდა დედა?“

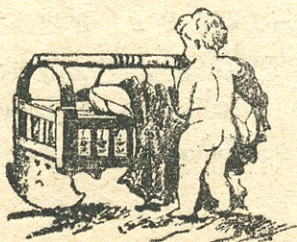
ბავში სდუმდა.

უსებ ასწია თავი, გაიღიმა და მიჰასუსა:

— რათ მინდა დედა? სადამოშობით ჩვენ ჩავუკონე-
ბით ერთმანეთს და დავიძინებთ.

ამის წინაღობდეკ კი აღარაფრის თქმა არ შეუძლო.

აღფა.

გოგონა.

ებია ჩემი თითქმის ყოველ საღამოს ჩვენსა მოდიოდა. სამთრის გრძელ ღამეებში, როდესაც გაკვეთილების მომზადებას ვათავებდი, მომიეგებოდა ძველ ამბებს და მე სმენათ გადავიქცეოდი სოღძე. ძილის წინ ბებია ჰირჯვარს გადამწერდა და ტკბილათ ჩამისუტებდა.

ჩვენ ვიდექით ზემო სართულში. ვიწრო, მაღალი კიბე ადიოდა აივანზე. ჩვენი სადგომის კარები კიბესთან სულ ახლო იყო. მერე, აივანზე რომ გავდიოდით, ცოტა მოშორებით, იყო ბებია ჩემის ბინა. კაი დარი იქნებოდა თუ ავი, ფეხ დაუსველებლათ ბებია შემოვიდოდა ჩვენთან. მას ჩვენამდის ყოველთვის ჰატარა ბანჯკვლიანი ძაღლი გორგალა აცილებდა. ერთგული ძაღლი მოაცილებდა კარებამდის, მერე მოჰკურცხლაჲდა და ბებიას წასვლამდის ვინ იცის სად დაჰქროდა. მის წასვლის დროს კი ჩვენ კარებთან მოიკალათებდა და ბებიას ელოდა.

ერთხელ, უქმე დღის წინა ღამეს, ბევრი ამბების თხრობით ბებია ძალიან მოვლადე. ჩაციებით ვეკითხებოდი დიმიტრი თავდადებულზე; ამასობაში ისე ტკბილათ ჩამეძინა, რომ ვერ გავიგე მისი ოთახიდან გახვლა.

დედა ჩემსაც ჩასთვლემოდა. პატარა ხანს უკან გორგალას გამწარებულმა ვეფხამ და კარების ფხაჭხამ გაგვადვილა. ძაღლი ღამობდა კარების გაღებას. გორგალა ისე ჩაციებით ხმაურობდა, რომ დედა ძალა უნებურათ წამოდგა, გაძლო კარი.

გორგალა კიბისაკენ იწეოდა, იქით მიჭყავდა დედა. ბებია, იმის მაგივრათ რომ მარჯვნივ შეეხვია, თავის ბინისაკენ, შეცდომით წასულიყო მარცხნით და ჩაგორებულყო კიბეზე.

მეც წამოვვარდი ქვეშაგებიდან, გავვარდი კარეთ და რა დავინახე! ჩემი საუვარელი ბებია კიბის ძირას გართხმულიყო, მეგონა მოკვდა-მეთქი — ღრიალი მოურთე...

გორგალა ულოკავდა ბებიას ხელებს, ჰირი-ხახეს და ვეელას საცოდავთ თვალებში შესცქეროდა, თითქოს ეხეწებოდა — უშველეთ რამეო!

მერე, როდესაც ბებია მიაწვინეს ქვეშაგებზე და გონს მოვიდა, გორგალამ ახლა მე დამიწყო ლაქუცი და ალერსი. თითქოს ნუგეშსა მცემდა.

ამის შემდეგ გორგალა ჩვენთვის დაუფასებელი მეგობარი გახდა. ბებიას ერთგულ წინამძღვარს სიხარულით მივეცებებოდით ხოლმე კარებში.

აგანას მითხრას და გავუშვა!

— დედა, შესედე, რა მშვე-
ნიერი ჰეპელა დავიჭირე!

ამ სიტყვებით მიიღბინა
პატარა ნუცამ დედასთან და
ახვეს ჰეპელა, რომელიც
იქვე ვარდის ბუჩქზე დაე-

ჭირა.

— საცოდავი ჰეპელა, უთხრა დე-
დამ. — გაუშვი, ნუცა, გასსოვს მე რომ
გუშინ ლექსი წაგიკითხე, ჰეპელა რომ
ვედრებოდა ეძაწვილს „გამიძვი, ნუღარ
მაცდენო.“

ნუცა ურს უგდებდა დედას, მაგრამ
არ მოსწონდა მისი სიტყვები, გაუშვას...
მას კი უნდოდა ჩაესვა იგი ლამაზ
უთში, ეოველ დღე ევაგილი მიეტანა

ამანაც მითხრას და გაუშვებ.

გოგონა ცოტა ხანს სდუმდა, მერე თითქოს გა-
დასწვეიტა რაღაცა... და უთხრა დედას: „მეც მითხრას
და გაუშვებ.“

—დაისვი ხელის გულზე ეკ ჰეპელა, ენახოთ,
ეგებ მაგანაც გითხრას.

ნუცამ დაისვა ჰეპელა ხელის გულზე.

პირველათ რამოდენიმე წამს ჰეპელა გაუნძრევ-
ლათ, თითქოს ძეგდარიო, ისე იდო ხელის გულზე.
მერე უცებ ფრთები შეათამაშა, აიწია, და გაფრინდა.

გაოცებულმა გოგონამ მხოლოდ ეს და მო-
ასწრო:

„დედა, რომ არა უთქვამს რა ჰეპელას? გაფრინდა...“

—არა, შვილო, ისე წენარათ გითხრა, რომ შენ
ვერც გაიგე რა. ესლა მინდორში მხეს, ყოველ ეზა-
ვიდს, თაფის დობილებს, ეველას ეტევის—რა კეთი-
ლი გოგონაა ჰატარა შავთვალა ნუცა.

აღფა.

ციყვი და თაგვი.

შიოდეს, ზური წინ გედოს
არაფრის საღეველითა,
გინდოდეს გულით აღება
და ვერ სწვდებოდე ხელითა!
ამაზე მეტი სიძნელე,

ამაზე მეტი წვალება,
არ ვიცი, განა როდისმე
კვლავ კიდევ დაგვეწალება?!

მივედი ქოხში მოღლილი
შიმშილის მოკვლის ბოდვითა,
ვერ დავეკარე ლუკმა ზურს
ჩემი შვილების ცოდვითა.

მე შემეჭამა? იმათ ხომ
შიმშილი ამოხრცავდა,
მერე სულ ჰაწაწკინტელა

ზურის გარშემო ცოცხადა.

მეჭინჭრებოდა სსეული,
გული დნებოდა, კვდებოდა
და გადაწვდილი თითები
ჭაერში მიშეშდებოდა.

რო ჰირუტეები ასე ვართ
და გვიკაწკაწებს კბილები,
ნეტავი რადას სხადიან
მეტეველთ ცოლი და შვილები?!

— არაფერს, ჩემო ციფუნე,
უარეს დღეში ხირიან,
დღეები იტანჯებიან,
როცა ბაღლები ტირიან.

აღარსად ნამკალი მოსჩანს,
აღარსად ნამკლის ძლესავი;
მინდვრებიც ოსრადა ჰერია,
რაკი აღარ ჰყავთ მოესავი.

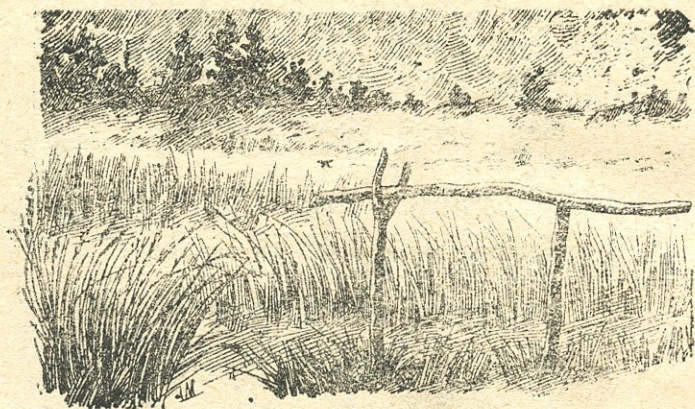
ვაჟებანი აუეოლია
რადაც თოფების სროლასა
და აღარც ერთი არ ფიქრობს
მწარე შიმშილთან ბრძოლასა...

ჩვენც ხომ უარეს დღეში ვართ
ქურდ-ბაცაცები, მხდალები;
დავძვრებით ტიტველ მინდვრებში
დღემუდამ ხახა-მშრალეები.

კაცის ნაშრომზე ჩვეულებს
 რომ ვერა გაგვიწუვია რა:
 მუსრს გვაგლებს შეუბრალებლათ
 შიმშილ-წუერვილის იარა.

წრუწუნები და მოხუცნი
 უფრო სძირათა კედებიან...
 ნეტავი მიწის მშრომელნი
 როდისთვის დაბრუნდებიან?!

ზიო მღვიმელი.

კოწო და მისი ამხანაგები.

კოწო ნადირობს.

კოწოს მამას ძალიან უყვარდა ნადირობა, მაგრამ იშვიათად მიდიოდა სანადიროთ. საოჯახო საქმეები უშლიდენ.

ერთხელ მან უთხრა შვილს:

— სვალ სანადიროთ გაწირვებ. დიდი ხანია—და ზირებული ვარ რომ წაგიყვან. აბა, რა გაეწეობა.

— მართლაც? ჰკითხა კოწომ. თითქოს არაფრით მიიჩნია, გული კი აღტაცებით აუტოკდა.

— იქნება სულაც არ გინდა რომ წაგიყვანო? დიმილთ შეაქეჭრდა მამა.

— როგორ თუ არ მინდა? ტყუილათ, მამილო, თავს ნუ იშორებ. ერთხელ თქვი რომ წამიყვან—მორჩა და გათავდა.

— უცნაური ხარ, შვილო, უთხრა სიცილით მამამ.—სხვა ჩემ ალაგას გაგიჯავრდებოდა მაგ გვარ ლაპარაკისთვის.

— ის მაშინ სხვა მამა იქნებოდა, შენ არ გამიჯავრდებოდი, უთხრა კოწომ და ქვეშ-ქვეშ შესედა მამას. მამამ შესცინა და კოწო დამშვიდდა.

მეორე დღეს ძალიან ადრე, ჯერ კარგა გათენებული არც კი იყო რომ მამამ კოწო გააღვიძა. ოთახში ბნელოდა. მან სანთელი აანთო. კოწოს ისე ეძინებოდა რომ ბალიშიდან თავი ძაღლა ვერ აგდო.

მაგრამ, რომ მოაკონდა სანადიროთ წასვლა, საჩქაროთ ზეზე წამოხტა.

— დაბამებული ზაღტო ჩააცვი, წამოიძახა დედამ ქვეშაგებიდან ნამძინარევი ხმით, ცივი დილას, არ გაცივდეს.

მართლაც, კოწოს სიცივით კბილი კბილს აცემინებდა, თბილ ლოგინიდან რომ წამოდგა. ეტუობოდა გარეთ დიდი სიცივე იყო.

— კალათით სანოვაგე მოგიძახდეთ, ჰურის საჭმელ ოთახშია. ზატარა ქვაბი მატრონას გამოართვით, წამოიძახა ისევ დედამ.

— კარგი, კარგი. შენ იმინე, ჩვენ თვითონ მოუნახავთ ეველაჟერს.

კოწომ საჩქაროთ თბილათ ჩაიცვა, ქუდი დაიხურა და ისა და მამა გამოვიდნენ გარეთ.

არე-მარე ისევ სიბნელით იყო მოცული. სასლის წინ ერთი ცხენით შებმული ჰოვოსკა იდგა. კოფოზე მოჯამაგირე არსენა ქურქში გახვეული იჯდა. ჭაერი დანისლული და ცივი იყო. მატრონამ სასლიდან სანოვაგით სავსე კალათა გამოიტანა. უკან მას მოხდევდა დიანკა, რომელიც სისარულით კისერზე ახტებოდა თავის ზატრონს. ზატრონის ხელში რომ თოფი დანახა—მიხვდა რომ სანადიროთ მიდიან. კოწო შეხტა ჰოვოსკასე. მერე მამა ავიდა და ფრთხილათ მოათავსა კალათა. დიანკამაც მოიკალათა იმათთან. ის ფეხით არ მიჰყავდათ, რომ ადრევე არ დაღალულიყო. მადიან ნახი მადლი იყო და მალე იდლებოდა.

დაიძრენ. გასწიეს. ნისლი ცოტ ცოტა გაიფანტა. განათდა არე-მარე. მაგრამ მზეს ამოსვლა არ ეტეობოდა. ღრუბლიანი დღე იქნებოდა. ცა მოღუშული იყო, თითქოს, ეს არის ახლა იწვიმებისო. არ წვიმდა კი. წენარი ჭაერი იდგა. ფოთოლი არ ინძრეოდა.

მაღლე მიაღწიეს მახლობელ ტყეს. გაიარეს ტყეც, გავიდნენ გაკაფულ ადგილას, მდინარის ნაპირს, ტყის მცველის ქოხიც გამოჩნდა. მიაუენეს ცხენი ქოხთან. მამამ უთხრა კოწოს:

— ჩვენ აქ დავტოვებთ ცხენს და ფეხით უნდა წავიდეთ. შენ სომ არაფერი გინდა ჭამო.

კოწოს სული ელეოდა, ჩქარობდა, რა ჭამის დრო იყო. მამამ სანადირო აბგაში რამდენიმე კეზატი ჩაიდო. კოწოს გაანდევინა თბილი პალტო, რომ სიარული არ გასძნელებოდა.

მდინარის გასწვრივ წავიდნენ. წელის პირი დაბალი, ჭაობიანი იყო, ზოგ ადგილას ტალახის გუბეები იდგა. ადგილ ადგილ ბალახიანი ბეგობი იყო.

ისინი მშრალ ადგილებს არჩევდნენ, მაგრამ ზოგჯერ ჭაობებში იფლებოდნენ. ფეს ქვეშ მიწა სანდო არ იყო, იფშენებოდა კაცის სიმძიმის გამო.

— რა ჭაობი ეოფილა, თქვა კოწომ, — შიგ სომ არ ჩავუარდებით?

— არა, აქ საშიში არაფერია, უთხრა მამამ, — ეს ადგილები მე კარგათ გაცნობილი მაქვს. მართალია, ზოგჯერ ძალიან საშიშია ამხარი ჭაობები ხშირ

ტეშში სოღმე. ერთხელ მე კინაღამ ჩავისწრე მაგ-
 გვარ ჭაობში.

— ძიამბე, როგორ იყო, ჩემო ძამილო, სთხოვა
 კოწომ.

— ერთხელ მე ამხანაგებთან ერთად ნადირობის
 დროს მათ გავეშორდი. ადგილები უცნობი იყო. ტყით
 მივდიოდი. რაც უფრო შორს მივდიოდი, ტყე თან
 და თან ხშირი და ხშირი ხდებოდა, გავლაც შემხელე-
 ბოდა. უცბათ განათდა და მწკანე მინდორზე გავუდი.
 მე ვერ მოვიანსრე, რომ ბაღასი მეტათ ღია ფერისა
 იყო და გავუდი ზედ. თავდაპირველათ ვგრძნობდი
 მხოლოთ, რომ რბილათ მივდივარ, მერე ვიგრძენ,
 რომ ჩემ ქვეშ ადგილი ინძრევა, ირღვევა. ვიფიქრე—
 ტბა ხომ არ არის მეთქი, რომელზედაც ბაღასი
 ამოსულა. სოკჯერ მოხდება აგრე. დაკუბებულ წყალს
 სცვივა გამხმარი ფოთლები და ზედ მტვერთან ერთად
 ქარს მოაქვს ბაღასის თესლები და ასე ჩნდება სამ-
 უურა ბაღასი, მერე ამოდის ჭაობის სხვა და სხვა
 ბაღასები და მათი ფესვებით იკვრება შლამი, თით-
 ქოს წყალზე მწვანე ქვეშაგებია გაშლილიო. მე ვი-
 ცოდდი რომ არის მაგ გვარი ტბები და ზედ გავლა
 ფრთხილათ შეიძლება.

— „წყალი არსად ჩანდა, არ მინდოდა გარშემო
 მოვლა და ძალიან ფრთხილათ დავიწეე გასვლა ტბა-
 ზე. მაგრამ უცბათ თავით ჩავვარდი წყალში.

— ჩემი სხნა არ იქნებოდა, რადგან წყალი ძალიან
 ღრმა გამოდგა და ხელის მოსაკიდებელი არაფერი

ჩანდა. ჩემ ბედზე ორმო, ანუ როგორც ეძახიან ფანჯარა, სადაც ჩავარდი ვიწრო გამოდგა. როდესაც ვარდებოდი თოფი გასწვრივ მეჭირა და ამან შემიკავა, მას დავებჯინე და ამოუყავი თავი მალა. მაგრამ თოფი ვერ მიკავებდა და მე სულ ძირს და ძირს მივდიოდი. მაშინ, რაც ძალა და ღონე მქონდა, ორმოდან ნახევრათ ამოვედი და ხავს და ბაღასს მოვეჭიდე, ასე დავახწიე ცოცხლათ თავი. ჩემი თოფი კი წყალმა ჩასძირა.“

— ფანჯარას რომ ეძახიან ეს რა არის? ჭკითხა კოწომ.

— იმ ადგილს, რომელზედაც ბაღასი არ ამოდის — წყალი ძალიან ღრმია, და თუ წყალი ძალიან მღვრიე არ არის თითქოს ფანჯარიდან ისე მოჩანსო. საშიში არა არის რა. მაგრამ მე რომ ჩავარდი, ზემოდან მომწვანო მლამი იყო გადაფარებული და ვერა შევატყე რა.

— რა საშიში ყოფილა, თქვა კოწომ.

— ნუ გეშინიან, აქ არ არის მაგნაირი ტბები. აქ კაი სანადირო ჭაობებია და ჩვენ არაფერი დაგვემართება ახლა დავჩუქდეთ, ნუ დაივიწყებ რომ ჩვენ მონადირენი ვართ, ნუღარ ვილანარაგებთ. უეურო, დიანკამ კიდევ დაიწყო ძებნა.

ლამაზი, მოწითალო დიანკა, აბრეშუმივით გრძელი ბაღანით, მოგრძო ეურებით, ბანჯკვლიანი კუდით მირობდა ჩვენ წინ. მოუსვენრათ ეცემოდა ხან მარჯვნივ, ხან მარცხნივ და ხან წინ იწეოდა. ბრეკვებს დასჩერებოდა, ჭაერს სუნავდა. ხან და ხან შედ-

კებოდა, გაუბედავით შესედავდა თავის ჰატრონს. ისიც ხელს უქნევდა. მაშინ დამძვიდებული ისევ გარბოდა, ეძებდა, თვალებს აფეთებდა. მერე უცბათ შედგა, გაუბედავით გაიეურა, თავი მალა აიწია, ჰაერს დაუწყო სუნება. ბოლოს მოუბრუნდა თავის ჰატრონს და უფრო ნელის ნაბიჯით ფრთხილად გასწია.

— უეურე, უეურე! უთხრა მამამ კოწოს, — ნადირს მიაგნო, ჰირ და ჰირ იქ მივეყვართ.

ძალდი წამს შედგა, გატვრინდა, ცალი უფხი მალა აიღო, კისერი წინ წაიწია. ჰატრონმა უფხი აუჩქარა. კოწო ძლივ — ძლიობით მისდევდა. დიანკა ფრინველს უკვე თავს ადგა, უდარჯებდა, ელოდა ჰატრონის ბრძანებას. ძალდი ქვის სვეტივით უძრავად იდგა.

— აბა, ვისვრი! თქვა კოწოს მამამ და მალეს მიუახლოვდა.

დიანკამ გაიზბინა, მის ცხვირთან გამოფრინდა ფრინველი, ამ დროს თოფიც გაჟარდა. როდესაც კვამლი გაიფანტა გამოჩნდა დაკოდილი ფრინველი, რომელიც ჰაერში გადატრიალდა და მიწს დაეცა. დიანკა გამალებული შესცქეროდა. ფრინველი ბუჩქებში მიიმაჯა.

— მომიტანე! უბრძანა ჰატრონმა.

დიანკა სწრაფად გამოუდგა თავის მსხვესპლს და ერთი წამის შემდეგ — ისევ გამოჩნდა. ამავთაბიჯებდა, კბილებში დიდი სიფრთხილით ეჭირა მოკ-

ლული ტუის ქათამი. მიუახლოვდა თავის ზატრონს, შედგა მის წინ. თვალებში შეხედა.

— აბა შეეცადე. იქნება ეგ ნანადირევი გამოართვა, უთხრა მამამ შკილს.

კოწომ გაუშვირა ხელი გამოსართმევათ. დიანკამ, თუძცა ემაწვილი ძალაჲს უუვარდა, დაუღრინა, თან თავის ზატრონს თვალს არ ამორებდა.

— არ გეკონოს რომ მოგცეს, თქვა მამამ და ძაღლს თვითონ ჰირიდან გამოაცალა ფრინველი. — ჩემს გარდა არავის არ მისცემს. — რა კარგია ეს ჩემი ძაღლი!

ზატრონმა ძაღლს ალერსიანათ თავზე ხელი გადუსვა და კეზატი მისცა. დიანკამ ერთ ქლუპათ გადასინსლა და ძაღლობის ნიშნათ კუდი გაიქნია.

ესენი დიდხანს დადიოდნენ ჭაობებში. კოწოს მამამ ბეჭრი ფრინველი მოჰკლა, მარჯვე მსროლელი იყო. ზოგჯერ მოხდებოდა რომ დაკოდილი ფრინველი წვალში ჩავარდებოდა და მდინარიდან დიანკას მაძინვე ამოჰყავდა.

დაღალულნი და ღონე მისდილნი ჩვენი მონადირენი აბგა სავსე ფრინველით მიუახლოვდნენ ტუის მცველის ქოხს. იქ საუხზე ელოდნო, მადიანათ შეჭამეს კუხატები და ჩაი დალიეს. მამამ კოწოს კიდევ ერთი ამბავიც უამბო:

„ერთხელ ქალაქიდან მოვიდა ჩემთან ერთი ნაცნობი სანადიროთ. მე დრო არა მქონდა, რომ წაველოდი. მას ძაღლი არა ჰქვავდა. ჩამაცვიდა: მომეცე

დიანკა სანადიროთო. — კარგი, ვუთხარი მე, ძაღლს არ დაგიჭერ, იცით კი სწოლა? უეუერეთ, მარჯვეთ გაისროლეთ, თორემ თუ ძაღლი ნახავს, რომ მარჯვე მსროლელი არა ხართ — აღბრაფერს არ დაგიჯერებთ.

„ვიცინეთ ბევრი. ის მაინც წავიდა სანადიროთ. ასე, სამი საათის შემდეგ ვხედავ — მორბის ჩემი დიანკა კუდ ამოძეებული, მაშინვე ჩემ საწოლ ოთახში შევარდა.

— „გავიფიქრე, ნეტავი თუ რა მოხდა? ფრინველის მაგიერ ჩემმა მონადირემ მაგას ხომ არ ესროლა? დაუძახე: „დიანკა!“ გამოძვრა საწოლ ქვემიდან. ვხედავ, ძაღლი საშინლათ მოწეენილია. არ შეკარება, თითქოს ვაწეენინე. ჰატარა ხანს შემდეგ მობაჯბაჯებს ჩემი მონადირე, აბგა ცარიელი, ოფელში გაწეწული, გაჯავრებული. დიანკასე ნაკლებ არ იყო ნაწეენი. „— აბა, შენმა ნაქებმა ძაღლმა რა ქნა“ რა მეთქი? ის რომ გამეცა! ჭაობებში ტეუილათ ვიხეტიალე, ფეხები დავისველე...

„რა ამბავია, ვიფიქრე? დიანკა თავის დღეში არ გამოქცეულა ნადირობიდან. მერე ჩვენმა არსენამ მიაძბო რაც მოხდა. დიანკამ უპოვა, გამოუგდო ფრინველი, მოაწეო ეველაფერი. მონადირემ — ბაც! გაისროლა. დიანკა ხედავს, რომ ფრინველს არ მოხვდა. ის ხელ-ახლა პოულობს სხვა ფრინველს, უწეობს საქმეს, მონადირემ ხელ-ახლა გაისროლა თოფი...

ფრინველი თავისუფლათ აფრინდა, ასე ხუთჯერ მაინც მოხდა. მაშინ დიანკა მიუახლოვდა მონადირეს,

ზისდით შესედა მას პირდაპირ თვალებში და შურ-
დულივით გამოეჩანა სახლისაკენ მონადირე თურმე
ბევრს უევიროდა, მაგრამ ვერა გააწეორა, ისე გა-
მორბოდა, რომ უკან არ მიაუხედია. მეორე დღეს მონა-
დირეს ხელ-ასლა უნდოდა მისი წაეყანა, მაგრამ ის
არ წაჰყვა. შეძურა ტახტ ქვეშ და მოიძვდარუნა თავი.

«მან მხოლოთ ლაპარაკი არ იცის, დაამთავრა
ეს ამბავი მოჯამაგირე არსესამ, — თორემ ადამიანზე
ნაკლებათ არ ესმის ეველაფერი.»

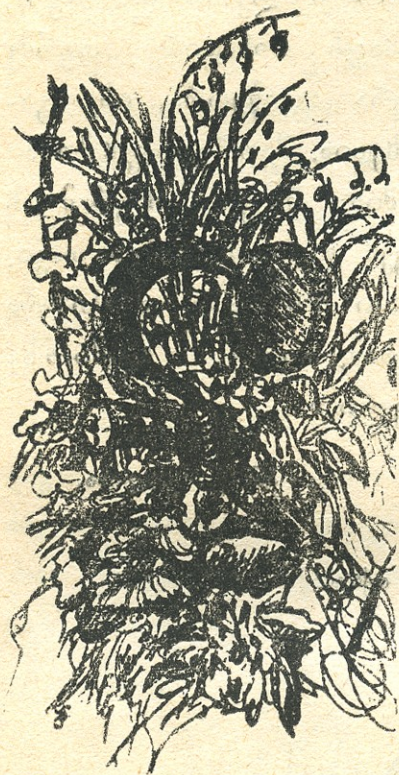
ან. წერეთლისა.

(შემდეგი იქნება)

ბ ა ბ ლ ი.

(დასასრული)

დესასწაულები დასრულდა. ნათლიების მეორე დღეს ბაბლის დედა კვლავ გაკვეთილებზე წასასვლელათ მოემზადა, მაგრამ ბაბლი კი მარტო აღარ დასტოვა.

— აი შენც გაკვეთილებზე წაგიყვან და მარტო აღარ იქნები, ეუბნებოდა ანიკო ბაბლის და თან

ხუჭუჭ თმებს მაკრა, მაკრა უწნავდა და ლურჯი ლენტით უნასკვამდა, რომ კვლავ არ გასწყწოდა.

— ახლა იქ უნდა ვიჯდე და ჰიანინოს ტაკატუკი გავიგონო?! შეპევირა ბაბლიმ და ის იყო სატირლათ მოემზადა, რომ დედამ დაამშვიდა: — არა, გენაცვალე, ჩემ გაკვეთილებზე კი არა, შენსაზე. შენ დღეიდან იული საბავშო ბაღში, სადაც შენ თვითონ მოგცემენ გაკვეთილებს, და თან ახალი ლურჯი კაბა გადაცვა გოგონას, ფეხებზე ლურჯი თბილი ჰაჭიჭები ჩააცვა, თავზე თბილი შალი მოახვია და ორივენი საჩქაროთ გავიდენ სახლიდან.

— „საბავშო ბაღი“ ფიქრობდა გზა და გზა ბაბ-
 ლი: — ზამთარში ნეტა თუ როგორი ხეებია, ვაშლები
 ესხმის? ბუჩქებს ევაზილები თუ აქვს? ევაზილები?
 უცებ შეეკითხა ბაბლი დედას. ანიკოს გულისანათ გა-
 ეცინა და უთხრა: — მე არ ვიცი! შენ თვითონ ნახავ და მე-
 რე მე მიამბე.

ამ ლაპარაკში დედა-შვილი მიუახლოვდნენ გან-
 მარტოვებულათ მდგარ დიდ სახლს და გაღებულ
 ალაფაფის კარებით ეზოში შევიდნენ.

ეზოს კარების ჰორდაჰირ კედელზე ფიცარი იყო
 მიკრული და ზედ დიდი ასოებით ეწერა „საბავშო
 ბაღი.“

— „ბაღი“ სად არის? კვლავ შეეკითხა ბაბლი
 დედას.

— მოიცა, მოიცა, მიუგო დედამ და ფართე შე-
 სავალ ოთახში შეიევანა, სადაც ბაღლების პალტო-ქუ-
 დები ეკიდა და სუფთად ჩაცმულმა მოსამსახურე ქა-
 ლმა ამათაც პალტოები ჩამოართვა და დასაკიდზე
 ჩამოჰკიდა. შერე დიდი დარბაზის კარი გაუღო. იქ
 შუა ხნის მანდილოსანი მოეკება დედა შვილს და
 ტკბილის ღიმილით სახეზე, ხელი ჩამოართვა პატარას
 და უთხრა გამარჯობა, პატარა სტუმარო! კეთი-
 ლი იუკეს შენი აქ მოსვლა.

ჯერ ბაბლის დედას ორი სიტყვაც არ ეთქვა
 დიასახლისისთვის, რომ ოთახის კარი გაიღო და
 ახლა სხვა დედა შემოვიდა თავისი პატარა გოგონა-
 თი, რომელსაც ხელში თითქმის თავისოდგნა ლამა-
 ზი დედოფალი ეჭირა.

ახალ მოსული და ბაბლის დედა ნაცნობები აღ-
მოჩნდნენ, ბავშვებიც ერთმანერთს გააცნეს.

— აი ჩემო ანო, შენი ამხანაგი იუეეს, მეგობ-
რები იუავით, დედოფალსაც ერთად მოუარეთ! ალერ-
სით უთხრა ანოს დედამ ბაბლის და აკოცა.

— ჩემი დედოფალი თვალებს ხუჭავს, როდესაც
დასაძინებლათ ვაწვევს. თამამათ უთხრა ანომ ახალ
მეგობარს, რომელიც მობუხული დედის კალთას ეკრა
და ქვეშ-ქვეშ გამოიუურობდა.

— შენ კი არა გეაფს დედოფალი?

— სამიცა ძეაფს, მაგრამ სულ ჰატარებია და
ანოს მორთულ დედოფალს შურის თვალთ გადახედა
ბაბლიმ.

— გინდა აიუვანე? გაუწოდა ანომ ბაბლის დე-
დოფალი—შენიც მოიუვანე ხვალ და თუ ძლიერ ჰა-
ტარაბა, ჩემი „ღაღის“ შვილი იქოს.

ბაბლიმ მოწიწებით აიღო ხელში ატლასის კა-
ბით და არშიანი ქუდით მორთული დედოფალი და
დიდხანს ათვლიერბ იმის ღამაზი წინდა-ფეხსაცმე-
ლი. დედის წასვლა ვერც კი შენიშნა.

— ახლა კი «კლასში» წავიდეთ, უთხრა ემაწვი-
ლებს დიასახლისმა და ხელი ხელ ჩაკიდებული გო-
გონები შეიუვანა მეორე ღამაზ და ნათელ ოთახში,
რომლის შუა გულს დიდი, განიერი ხის მაგიდა იდგა
და გარშემო შემომსდარი ბაღლები მაკრატლებით
სჭრიდნენ სხვა და სხვა ფერ ქაღალდებს. ანო და ბა-
ბლიც მაგიდასთან დასხეს, ჰატარა დაბალ სკამებზე

და მაკრატელი და ქაღალდები მისცეს. მასწავლებელი ქალი უჩვენებდა როგორ დაეჭრათ და ზოლ-ზოლათ დაჭრილ ქაღალდებით აკეთებინებდა სათამაშო კალათებს, ნოსებს, ლასტებს. თეთრ ქაღალდზე სხვა და სხვა ფერ სილივით გამოჭრილს ქაღალდს აკრავდნ კუდიარაბივით.

— აბა, ბაბლი, ეს რა სილია? ჰკითხა მასწავლებელმა ნინომ და წინ მეზობელი ამხანაგის გამოჭრილი და თეთრ ქაღალდზე დაკრული კვერდ-წითელი ვაშლი უჩვენა.

— ვაშლი, ვაშლი! გაიცინა ბაბლიმ და თვითონაც შეეცადა მასწავლებლის მოხაზული მწვანე ქაღალდის მსხალი გამოეჭრა და თეთრ ქაღალდზე გაეკრა. ამასობაში ზარიც დაირეკა და ბავშვები აიშალენ. ეგელანი გარს შემოკრტვენ ბაბლის და ანოს, რომელნიც ხელი ხელ ჩაკიდებულნი იდგენ და ახლოს არავის ეკარებოდენ.

— რას გაჩერებულხართ, ნაწაწებო? მხიარულათ შექუვირა აღმჩნეულმა ნინომ; ხელი წაავლო ორივეს და დიდ ოთახში გაარბენენა. იქ უკვე ბაბლები თავისუფლათ დარბოდნენ, თამაშობდნენ, ბურთს აგორებდნენ. ნინომ საჩქაროთ ფერხული გაძაბთა და სუეკელა ბავში შიგ ჩააბა და სიმღერა-კიჟინით დატრიალდა, და ისინიც დაატრიალბ, აამღერბ. კვლავ ზარის რეკა მოისმა და ბაბლები კლასში გაიქცენ. ამ ხელად ზატარა თითბრის ფარებით სხვა მასწავლებელი ქალი—ელო, ანგარიშს ასწავლიდა და ისეთის

ხალისით და მარტივად, რომ ეველანი და მათ მო-
რის ბაბლი და ანოც კატაცებით გაერთიან და დრო
შეუძენებლად გაუიდა.

ეველამ ისაუბრა. საუბრის შემდეგ მასწავლებელ-
მა ფორტეპიანოზე ლეკური დაუკრა, ბავშვები ერთად
შეიკრიბნენ, მუსიკას ტაში ააუოლეს და გაიმართა
ღვინი. ბავშვები წყვედნენ ხალისით და მხიარულად.
თუშცა დიდი ხნის თხოვნის და ბევრი პრანჭვის შემ-
დეგ, ანო და ბაბლიც დაპროწიადდნ და პატარა ხე-
ლები ლამაზად ჩაკვანწეს. სამის ნახევარზე, როცა
ბაბლის დედა მოვიდა იმის წასაუვანად, ბაბლი ისე-
თის სიხარულით შეეგება მას რომ დედა გაკვირვებ-
ული დარჩა.

— კმაყოფილი ხარ, კეთილგან? მოგეწონა «სა-
ქმეწილო ბაბლი», მეგობრები გაიხინე?

— ოჰ! დედა, რა კარგია, რა კარგია! რომ იცო-
დე, რამდენი ვითამაშეთ, რამდენი რამ გავაკეთეთ! აი
ნახე: და ბაბლიმ იმ პატარა კალათიდან, რომელში-
აც დილას დედამ საუსმე ჩაუღება, ამოაღება და აღ-
ტაცებით უჩვენა თავის ნამუშევარი მწვანე მსხალი
თეთრ ქაღალდზე დაკრული. წითელი და მწვანე ზო-
ლებით ჩახლართული ჟედოფლების ნოხი. თავის გა-
კეთებული წითელი თიხის პატარა ჯამი.

— სვალაც მოსვალ? კეთილებოდა დედა ბაბლის
გზაზე და ის მხიარულად და სტუნაობით უმასუხებდა:

— მაშ, მაშ! ანოს ჩემი ჟედოფლები უნდა მო-
უუვანო. ამხანაგმა გოგლიმ თავის დიდი ბურთი

უნდა მოიტანოს. კატუნამ პატარა კალიასკა და სუ-
ველამ, დასვენების დროს, უნდა ერთად ვითამაშოთ
დიდ დარბაზში. დედოფლები კალიასკით უნდა ვასე-
ირნოთ.

ძერე მასწავლებელი ნინო სასეირნოთ წაგვი-
ყვანს ქალაქის ბაღში, იქ „გიმნასტიკას“ ვითამა-
შებთ. შენ იცი, დედა, რა ჯრის „გიმნასტიკა“? ანეო
აღტაცებული იყო თავისი ბაღდის სისარულით და
ღმერთს მადლობას სწირავდა, რომ მარტოობით გა-
ოგნებულ ბავშვს ასეთი ბედნიერი თავშესაფარი აძო-
უხნდა.

ექ. გაბაშვილი.

ზღაპარი ერთ ღია გარეთჲ.

(შეღერი)

ს იყო ჩვეულებრივი ღია წერილი:

„ჩემო ძვირფასო და საუბარელო შვილო! შენი წერილის რამოდენიმე სტრიქონმა კვლავ ძლიერ გამახარა და მაცნობა, რომ შენ ისევ ჯანმრთელად და უვნებლად ხარ, ჩემო ერთადერთო! რომ შენ ისევ ისა

ხარ, რომლის სახეს ომში წასვლის წინ ნათელი ეფინა; იმავე შეუკავებელი, მხიარული სიცხლით ეოველივე გაჭირვების მოთმინებით ამტანი. ამ ჰწკარებმა დამიბრუნეს მე შენი გაზაფხულისებური ღიმილი. ეოველ დღე ეთხოვ ღმერთს შენს კარგათ ეოვნას. გეოცნი ურიცხვს და გთხოვ სმირად მოსწერო წერილი შენს მიტოვებულ დედას.“

ასეთი იყო ომში გაგზავნილი ღია წერილის მინაარსი. ეველა იმ გრძნობას შეიცავდა ეს ღია ბარათი, რა გრძნობებითაც იყო აღსავსე დედის გული და სული.

ეუთმი ჩაგდების დროს ღია წერილი ათრთოლდა: შეიძლება მას დედის ხელის თრთოლვა გადაეღვა, ეუთმი რომ აგდებდა. ამის შემდეგ დაიწყო დაუსრულებელი ბნელი გზა; ბნელი მიტომ, რომ ღია

წერილი დაემწვედით დახურულ ვაგონში, სადაც მრავალი წერილი განუერყელ მეგობრებივით ჩასუტებულიყო. მატარებელი გაჩერდა და ჩვენმა ღია წერილმა სრულიად უცხო და შორეულ ქვეყანაში იგრძნო თავი; ის მოუთმენლათ ელოდა ვაგონის კარების გაღებას და თავისთვის ნელა ბუტბუტებდა: „მოთმინება, მოთმინება“. ბოლოს ის განთავისუფლდა და თავისი გზით გაეშურა, მაგრამ, ღმერთო ჩემო, როგორ ზანტათ! მას რომ ფრთები ჰქონოდა ასე ნელა არ შეუდგებოდა გზას ბებერსა და უძლურ ლანდით მიხტის ჩანთაში; არც ეს იყო მსიარული: განუწვევებელივ გრუსუნობდნენ ზარბაზნები, გარემოცულაფერი ზუსუნობდა და ჟრიალობდა. ღია ბარათი მხათ იყო მინ დაბრუნებულიყო, მაგრამ სძლია ეოველივე დაბრკოლებას, რათა სინიდისიერათ აესრულებია თავისი დანიშნულება.

ამხაირათ თხრილებსაც მიაღწია; აქ ღია წერილმა თავისუფლათ ამოიხვნეშა; თითქოს ზარბაზნების გრიბლიც ცოტათი მინეღდა. ღია ბარათი მიზანთან ახლოს იყო. ნელის ხმით ამცნო მან არე-მარეს ის სახელი, რომელსაც თვითონ ზურგით ატარებდა. ბოლოს თანდათან ხმას უმატა; მაგრამ ეოველგან სიჩუმე იყო, აღმაშფოთებელი სიჩუმე! ძახილზე არავინ უპასუხებდა; ზოგი გაკვირვებით მხრებს წევდა, ზოგიც უარის ნიშნათ თავს აქნევდა. მაშინ ღია ბარათი მიშმა შეიპყრო; ამ წამში მან იგრძნო მისთვის უგებ ნაცნობი თრთოლვა და ძალა-გამოღეულმა გასწია

დაჭრილების სადგომისკენ. გზაზე ათასჯერ იმეორებდა მისთვის საჭირო სახელს.

ღია ბარათი უკვე დაჭრილების სადგომშია, სადაც ბევრ ხალხს მოუერთა თავი: ზოგი თავშესხვეული მოხრილი ზის, ზოგი ჰანძროს ეწევა და ზოგიც კიდევ საკაცზე დაუშვებიათ. ბევრ იმათგანს უბრალოდ დაუფარავს გავეითებული, მკრთალი სახე. ღია ბარათი ეველას მიუახლოვდა და თითო-თითოდ ეველს დაათვალიერა. თავისი ეჭვების გასაფანტავათ ის ცდილობდა ეოველ სიაში აღმოეჩინა ნაცნობი სახელი.

ღამეა. ხან აქ, ხან იქ ისმის თოფების გრიალი, ხან აქ, ხან იქ მოისმის ხმაურობა და ისევ სამარისებური სიჩუმე. მაშინ ღია ბარათმა მოიკრიფა უკანასკნელი ძალ-ღონე და გაშლილ მინდორებისკენ გასწია, სადაც თხრილები ეგულებოდა. ის კვლავ ეძებდა.

— ვერაფერს ხედავ? მოისმა ვიღაცას ხმა იმ ადგილიდან, სადაც ორი მხვერავი იწვა.

— სად?!...

— იქ, მორს.

— არა, შენ მოგეჩვენა.

— მე მართლს ვამბობ, გაიხედე იქით.

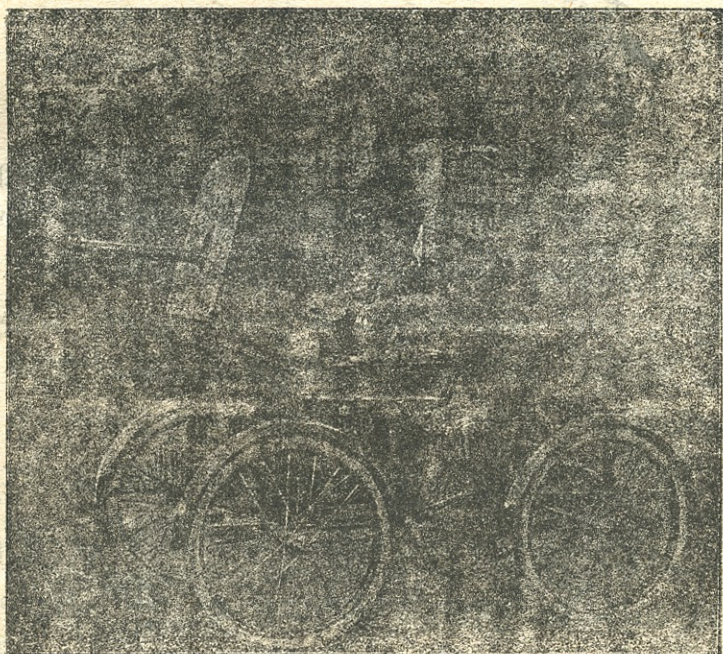
— საით, ვერაფერს ვხედავ.

— აი იქ, წენარათ რომ გვიახლოვდება გაშლილ მინდორზე—გული, მკვნებარე გული; ნუ თუ არ გესმის უფირილი? აი ტირის კიდეც...

— უბედურო, მოისმა მეორე ხმა, ბოდავ, წადი დაიძინე და შენს ნაცვლათ სხვა გამოგზავნე.

დია ბარათი უკან დაბრუნდა. რა დაუსრულებელი იყო ეს ბნელი ღამე და ცხა. ბოლოს მან მი-
აღწია იმ სახლს, საიდანაც გამოვიდა. მითქოს ტყე-
ები ჭქონდა ფეხებზე, ისე უძძიდა მას კიბეზე ასვლა.
დედამ კარი გახლო... და იცნო. გაფითრდა. უხმოთ
ჭკითხა. "უკხო-უკვლოთ დიკარგა", გადაჭრით უმა-
სუსა დია ბარათმა და ატირდა.

თამარიკო ხუნდაძის ქალი.

უნებური ზვარაკი.

მერთო, შენი მადლის ჭირიმე,
შენს სახელს ვენაცვალე, ოღონდ
კი ესლა კარგად იეოს, ოღონდ
კი ესლა არაფერი მოუვიდეს და
თუ გინდ მე მომკალა! ღმერთო
და სარკის წმინდა გიორგი...

ვაიმე, რაღა ვქნა, რაღა წყალში ჩა-
ვარდე, ეს რა მომივიდა მე მიწა და-
საფრელს, ეს რა ვქენი, თქვენი ჭი-

რიმეთ... წმინდა გიორგი, შენ მადლს ვევედრები,
შენ არ იეხვი რომ მამა მომიწინე; ოღონდ ესლა
ზატარა გოგიაც მოარჩინე და სულ მუდამ შენი მონა
ვიქნები, რომ გაუვისრდები არ გაუთხოვდები, მოლო-
ვნად წაგალ და სულ ვილოცებ, ოღონდ ესლა ის
მოარჩინე.

ასე ლოცულობდა სამწარეულოს ერთ-ერთ კუთ-
სეში ზატარა გოგო და მეტი სასოებით და ძწუხა-
რებით გულზე ხელებ მიბჯენილი და თმა გაწეწილი
მეჭვარტლულ კედლის ქვებს ისეთი თვალებით მეს-
ცქეროდა, მათ რომ გრძნობა ჭქონოდათ, გამწარებულ
ბავშვს უსათოუოდ შეეკლას მოუვლინებდენ.

ამ დროს მეორე ოთახიდან ბავშვის გულ-გახსატ-
მირი ტირილი მოისმოდა და ეს იყო მიზეზი, რომ
გოგოს ბავშვის გაუთავებელ ტირილზე უფრო ცუცხლი
ეკიდებოდა. თუ ტირილით მოღლილი ბავში ოდნავ
გაეუჩნებოდა, მთლათ სძენათ ქცეულ გოგოს სიხა-
რულობით თვალები უდიდებოდა და ჰირზე ისეთი დი-
მილი ეხატებოდა, რომ სუნთქვა დაკავებული იმ წამს
ქანდაკებას უფრო მიაგაჟდა, ვიდრე ცოცხალ არსებას.
მოისმოდა თუ არა ხელ-ახლად ტირილი ისიც უცებ
დაიდრეჯებოდა და მდულარება გადმოდენილი ღაღა-
დით გაიძახოდა:

— ვაიჰე, ვაი, რად ვაჭამე რათა! ნეტავი ფეხები
დამძიწებოდა და ზვარში არ შევსულიყავ, ოი, ოხრათ
დარჩეს ის ტემალიცა და ის საათიც, როცა დე-
დამ გოგოთ აქ მომიყვანა: ნეტავი მოეკუდუ და მე სხვა
არა მინდა რა; რომ გამიგონ რაღა ექნა?!—თავ-პირ
იღოჭავდა გოგო და თან გამეტებით გულში ხელს
იცემდა.

სახლში კი ამ დროს სხვა ამბავი ხდებოდა. იქ
ეველას თავი ერთი ბავშვის გარშემო მოეყარათ და
დაფორიანებულთ აღარ იცოდენ რა ექმნათ. ბავში კი
მართლაც ძლიერ ავადა იყო, მას ზოგჯერ ტკივილი
რომ წამოუფლიდა—ისე საშინლათ იკლავებოდა და
ისე ღურჯდებოდა, რომ ეველას შიშის ზარს სცემდა.
იმ წამ ზოგი წეალს მოარბენინებდა, ზოგი რიდას-
თვისაც გარეთ გარბოდა, დიდება უფრო დამტებარი
კილოთი ბავშვს ისე დაბეჯითებით ეალერ-

სებოდა, თითქოს ალერსი გაჰყურნავდა. ჰატარა დები
კი მეორე ოთახში წელის გასაცხელებლათ ქვებს ისე
ბევრს უკეთებდენ და ისე ძლიერ უბერავდენ, რომ
თავბრუ დახვეულთ ბუხრის წინ მთვრალბევივით რატ-
რატ კაუდიოდათ. ბებერი ჰაჰა კი მსკიდასთან სა-
ცოდავათ მობუხულიყო და ბავში რომ ტირილს უმა-
ტებდა ის მძიმეთ თავს აქნევდა და ჩუბთ გაიძახოდა:

— ვაიჰე, ვაიჰე, რა დაეძართა ამ ბავშვს, რა მე-
შველებს, რითი უშველო.

ერთი სიტყვით სახლში დიდი აურ-საური დატრიალ-
და, ეველა გოდებას და ნალექსს მ უცა, გარდა ერთი
არსებისა, რომელიც ამ წამს კიბეზე ისეთი ძღერით
მოდიოდა, იტყოდით ქვეყანა ამას დარჩენაო. ეს არ-
სება გოგიას კოჭლი წიწილა გასვლდა.

მიუხედავად იმისი, რომ მოტყეილ ფეხსე უშვე-
ლებელი ტალახი ბურთივით რკვლათ აჰკროდა და
ამის გამო დიდი საცოდავობით ძლივს მოჩლახუნებდა,
ის მაინც ისე გულნიხათ გალობდა, თითქოს ბუხიც
კი არ აჰფრენიაო. ის კი არა თუ სულ რამდენიმე დღე
ყო, რომ ის უბედურებას ძლივს გადაურჩა. ღმერთმა
დაიფაროს, რომ ისეთი უბედურება თავს არავის და-
ატუდეს. წარმოიდგინეთ, ამ ხუთიოდი დღის წინაჲ
ეს გძირი „წიწრიკო“ ვენახის ბოლოში თავმოყო-
ნედ დასეირნობდა და სიძღერითვე ახლათ დაბარულ
ხნულებში ჭია-ღუას კენკავდა. უცებ მან ცოტა ზე-
მით დანდურის ღეროს მკნავს სორბა ჭიაველას
მოჭერა თვალი და დაინახა თუ არა თავ-პირის ძტვერ-

ვით გაქანდა მისკენ. მაგრამ ამავე დროს იმასაც თურ-
 ძე საბძელზე მჯდომი ქურდი კაჭკაჭი გაფაციცებით
 თვალს ადევნებდა და იმასაც იდროვა თუ არა—შურ-
 დულივით გაქანებულიყო და თავს დასცემოდა. რო-
 გორც ბუბული წიაღ წიაღით ზეცისკენ ისე გაეჭ-
 ნებინა. მის წივილზე ბავშვები სახლიდან გამოცვი-
 ნულიყვნენ, დაეწოთ ჭაე—ჭაეს მახილი, თან ლო-
 დებიც მიეუოლებინათ და საწვალა წიწილა ძლივს
 გაეცდებინებინათ.

წიწილას გარდა იმისი, რომ ნისკარტი-
 სავან ზურგი ჭქონდა დასახიჩრებული, ჩამო-
 ვარდნის დროს ახლა ფეხიც მოსტეხოდა და ვაი
 თქვენ მტერს, რომ ის გასაცოდავებული მოიყვანეს
 სახლში. მომაკვდავს დიდი ამბით შეუსვies ფეხი,
 დაუევავეს, მოუაღერეს, მაგრამ ბავშვების განცვი-
 ფრებას სასდვარი აღარა ჭქონდა როდესაც მის გა-
 სამხნევებლათ შემოთავაზებულ ნაკაპს წიწილა გა-
 ცხარებული მივარდა და კენკა დაუწყო.

— უიძე, დედიჯან, ეს რა ღორი ეოფილა, თქვე-
 ნი ჭირიძე, სიკვდილის ჰირზეა მივარდნილი და მა-
 ინცა სჭამს, აი დასწეველოხ ღმერთმა, ეს რა ეოფი-
 ლა... გაიძახოდენ გაკვირვებული ბავშვები და ვინ
 იცის რას არ იკონებდენ, რომ წიწილასათვის თა-
 ვიანთი თანაგრძნობა და გულს ტკივილი დაემტკი-
 ცებინათ.

ერთი სიტყვით იმ ორიოდ დღეს დიდ ამბავში
 იყვნენ ბავშვებიცა და წიწილაც. წიწილა იმიტომ რომ

ხელით საგოგმანებელ კმირად შეიქმნა, ასე გასინჯეთ რბილ სმვარძელზე დაუდეს ბინა; იქ აჭმევდნენ და იქ ასმევდნენ. ბავშვები კი იმიტომ რომ საზოგადოება გამოუჩნდათ და ეველა გადამეტებით უაღერსებდა და თავს ევლებოდა.

წიწილა იმ ღოღლიაობას ისე შეეჩვია, რომ რამდენიმე დღის შემდეგ, როცა კარგათ მომჯობინდა და უმფროსების ძალ დატანებით ის ისევ ბოსნელში კრუსთან ჩამოაბრძანეს, ის დედასთან აღარა დგებოდა და სად იყო სად არა, კიბეზე რის ვაივაგლანით ამოჩლახუნდებოდა და როგორც კაი ოჯახის წევრი ეველა ოთახებს ისე მიივლ-მოივლიდა. გან წვეკტილივ წიწინებდა და ძღეროდა, სხვათა შორის სიმღერა მას იმ უბედურ დღის შემდეგ დასწყობდა, რაც კაჭკაჭმა მზე და მთვარე ძაღლიდან დაანახვა.

ბავშვები კი იმასოდენ—ეს ალბად დმერთს საგალობელს უმღერის, რომ სიცოცხლე შეანარჩუნაო.

ჰო, და ესლაც, როცა სახლში დიდი აურ-ზაური იდგა კიბეზე ამობრძანებულმა წიწილამ სიმღერით და დაგორგოლავებულ ტალახის რაკუნით ჯერ აიჯანზე აიარ ჩაიარა, შემდეგ ოთახში ისეთი თავაზიანად შემობრძანდა, თითქოს ბარათით ბრძანებულიყო დაპატიჟებული. შემოვო თუ არა კარებში თავი და იატაკზე რომ ხმა ძაღლა აარაკუნა ტალახი—უწინ ბავშვებმა მიაქციეს ურადღება და გახარებულეებმა მტირალ ბავშვს დაევავებით მიმართეს.

— აკერ, დაინახე შენი ჰაწია ჯუჯულა, შეხე ფეხზე რა აკვრია, შეხედე, შეხედე, გენაცვალა!!

ბავშმა შემოსულ წიწილას თვალი მოჰკრა, ცოტა ხნით გაუხრდა და მიაშტერდა, შემდეგ მისკენ ხელი რომ გაიწვდინა და ამოძრავდა თითქოს კიდევ რაღაც ეტკინა და ისევ ტირილი მოართო.

ამ დროს პატარა მისმა დამ თინამ წიწილა დაიჭირა და ბავშს სიხარულით გაუწოდა:

— აბა, კენაცვალე გოგია დახედე, ეს უფრო აზად არ არის! აი, ამასაც ფუფუა როგორა სტკივა; უუურე, უუურე ტალახის მძივი შეუბავს, დახედე, რა სასაცილოა!!

ბავშმა ძართლა ტირილი ისევ შესწევითა, ჯერ გარშემო ეველას ისე შესედა, თითქოს ნებართვას ჰკითხავდა, შემდეგ ხელი მეორედ წაატანა, თინას წიწილა ჩამოართვა და გულთან ისე მავრა მიიხუტა, რომ წიწილამ ზირი დააღო. ეველას გაეხარდა, რომ ბავშვი წიწილით თითქოს გაერთო და ცოტა ხნით მაინც გაუხრდა, მაგრამ დიდდამ მაინც ვერ მოითმინა და ზეჟწნით უთხრა:

— ეგრე ნუ უჭერ, შენ მენაცვალე, ცოდოა, მოგიკვდება შენი წიწრიკო!

ბავში ხელ ახლა დაიდრიჯა და სატირლათ გამძხადებულმა ზირი დააღო.

— არა, არა კენაცვალე, გულ გახეთქილებმა ბავშვის დადრეჯაზე ეველამ ერთხმად წამოიძახეს, მხოლოდ მიძისაგან უარესად მობღუნებულმა დიდდამ გაწრიოკებული ხმით ასე დაუეგავა:

— არა კენაცვალოს დიდედა, შენი ჭირის სა-

ნაცვლო იეოს, ოღონდ შენ ნურა დაგიძაუდება რა და რაც გინდა ის უეზვი. ბავშმა მეორე ხელიც მიიმჯელა და წიწილას ეელში ისე მავრა წაუჭირა, რომ წიწილამ ოდნავ და დაიწრიბინა და მეტი სიმწარით თვალზე დაჭყეტილმა და ენა გადმოვარდნილმა კისერი გვერდით მიიგდო. ცოტა ხნის შემდეგ, ესე იგი იმ დროს, როდესაც სლოგინად შეცვლილი ტირილი ბავშვს ჯერაც კი არ შეაწვევია, მას მკვდარი წიწილა ხელში ისე ეჭირა და პირ მოდიმარი ეველას ისე უჩვენებდა, თითქოს მისი ტკივილის მიზეზი ფეს მოტეხილი წიწილა ყოფილიყო.

ეველას სახეზე სინარულის დიდი უკრთოდა, მაგრამ ეველასზე ბედნიერი კი ჰატარა გოგო იეო, რომელსაც ამ ეამს შეუმჩნევლად სახლის კარები შემოეღო, იქვე კარებში გაჩერებულიყო, ცრემლით სავსე თვალები მადლა აეპერო და მშესწავით გაშუქებულ ტუჩებს ოდნავ ჩურჩულთ ამოდრავებდა:

— დეერთო, ზვარაკად შეიწირე ჩემი ნაამაგდარი ჰაწია წიწრიკო და შენმა მადლმა, რომ გავიზრდები ერგეძალსაც დაგიკლავო.

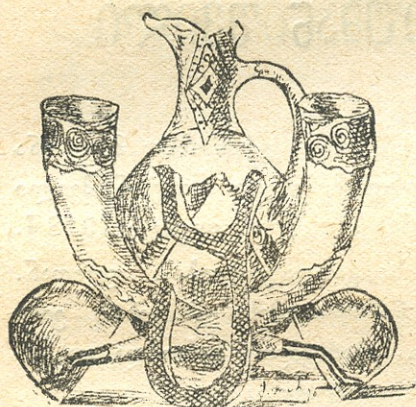
ჰაწია გოგოს ის უადრესი მწუხარება და სინარულიც არავის შეუმჩნევია.

ამაობი.

ს ა ზ ე ი ქ რ ო უ ი.

ურთა სმენა აღარ არის,
დგანდგარებენ. მანქანები;
დგანდგარებენ, გრიალებენ,
ტრიალებენ თვალ-ბორბლები!

აქ ერთ წუთსაც შეუძლოა
დაფიქრება, დანადვლება;

აქ სიცოცხლის დუღილია,
აქ მკვდარიც კი გაცოცხლდება!

ვისაც გული მძიმეთა აქვს,
ვისაც ჯავრი ჰსურს გაიქროს,—
ყური უგდოს ჩვენს სიმღერას,
მოაშუროს საფეიქროს!..

გ. ქუჩიშვილი.

† მიხეილ თუშანიშვილი.

ადლობისა და პატივისცემის გრძნობით მოიგონა ქართველმა საზოგადოებამ მიხეილ თუშანიშვილი — მისი გარდაცვალების ასი წლის თავზე — 1918 წ.

მაისის 19. 43 წელი გავიდა მისი გარდაცვალების დღიდან. მაგრამ ნახევარმა საუკუნემ ვერ წაშალა იმისი ხსოვნა, ვისი გულიც სიცოცხლეში საზოგადო სიხარულით ხარობდა და საქვეყნო სატკივართი იყო დაწყოლულებული.

მიხეილ თუშანიშვილი — ჩვენი „ჯეჯილის“ დამაარსებელისა და რედაქტორ-გამომცემელის ქ. ანასტასია თუშანიშვილის მამა — ნ. ბარათაშვილის ამხანაგი და თანამოკალმე იყო. სიკბუკეში ქართველობის უკიდურესი გულგატეხილობისა და დაცემის მოწამე გახდა. იმ დროს დალია სული დამოუკიდებელ საქართველოს ოცნებამ; იმ დროს მოიკიდია ჩვენში საბოლოოთ ფეხი რუსეთის მართვა-გამგეობამ; იმ დროს იჩინა გარკვევით თავი ჩვენს ბრწყინვალე საზოგადოებაში ყოველივე მშობლიურის მივიწყების და უცხო სუბიექტების მძლავრმა მისწრაფებამ. მხოლოდ პირადი კმაყოფილება, სამსახურში დაწინაურება, ჩინი, ორდენი — იტაცებდა სულეცველას. საზოგადო ქირ-ვარამი არავის აწუხებდა. ბატონ-ყმობის უღელ ქვეშ მგმინავი ქართველი გლეხობა — ქართველი ხალხის უდიდესი ნაწილი — არავის ახსოვდა გარდუვალი უფსკრული იყო გარღვეული ხალხსა და ევრეთ. წოდებულ „საზოგადოებას“ შუა.

თითქმის სამუდამოთ გაიყინა ცხოველი აზრი, ჩაიფერ-
 ფლა ყოველი საზოგადო გრძნობა, დაეწყებას მიეცა წარსუ-
 ლი, აღარ ციმციმებდა მომავლის ვარსკვლავი. იყო მხოლოდ
 აწმყო — სამარცხვინო და გულშემზარავი.

ამ დროს ჭაბუკი პოეტი ნ. ბარათაშვილი სწერს თავის
 ბიძას გ. ორბელიანს: „ლიტერატურა ჩვენი, ღვთით; დღითი
 დღე მოუღოვბს ახალთა მოყვარეთა. მრავალნი ყმაწვილნი კაცნი
 მოცლილნი სამსახურიდან, მყუდროებაში და მარტოობაში
 შეეწევიან მამეულის ენას, რაოდენიცა ძალუძთ“.

აი ამ ყმაწვილ კაცთა ჯგუფს ეკუთვნოდა სიჭაბუკეში მ.
 თუმანიშვილიც. ისიც სთარგმნიდა, სწერდა ლექსებს, ისიც მო-
 ნაწილე იყო იმ საქმის, რომელიც ნ. ბარათაშვილის აზრით
 მოწმობდა, რომ „ქართველთ არა სძინავთ გონებით“. ეს გო-
 ნებრივი სიფხიზლე იყო ერთად ერთი ნიშან-წყალი მაშინდელი
 ქართველების სიცოცხლისა. ამ დროიდან ჩნდებიან საქართვე-
 ლოს საზოგადოებრივ ცხოვრების დაცალიერებულ ასპარეზზე
 ობოლი მოღვაწეები. ისინი ჯერ-ჯერობით არ არიან მჭიდროთ
 შეკავშირებული ერთმანერთთან ერთი გარკვეული აზრით,
 ჯერ-ჯერობით არ წარმოადგენენ ჭეშმარიტ „საზოგადოებას“,
 მაგრამ მის დაბადებას ნიადაგს უმზადებენ.

მ. თუმანიშვილი, შთამომავალი ქართველ მეფეების მდივ-
 ნების და მსაჯულებისა, მწერლობის და საზოგადო მოღვაწეო-
 ბის თანდაყოლილი ნიჭით დაჯილდოებული, გულწრფელათ,
 ემსახურება ქართულ ლიტერატურის და კულტურის აღორძი-
 ნების საქმეს სიჭაბუკიდან სიკვდილამდის.

ყოველივე ქართული საზოგადო საქმის მონაწილეა ის.
 ქართული თეატრის დაარსებას და მოწყობას შეეღოს გ. ერის-
 თავს. მისივე თანამშრომლობით გამოდის ამ ხანებში პირველი
 ქართული ჟურნალი „ცისკარი“. ამ უსიცოცხლო ჟურნალს
 მ. თუმანიშვილი სულს უდგამს თავისი „სალაყბოს ფურცლე-
 ბით“. მოლაყბის სახელით ის მოუბრძოლათ ჰკიცხავს ქართ-
 ველურ დაუდევრობას, სამშობლო ჭეყნის ბედისადმი გულ-
 გრილობას, სამშობლო ენის დაეწყებას. ამ დროს მ. თუმა-
 ნიშვილი ერთად ერთი ქართველია, რომელიც გაბედულათ
 ამხელს ქართველთ მათ ნაკლულევენებათ. ის ნამდვილი პატრიო-

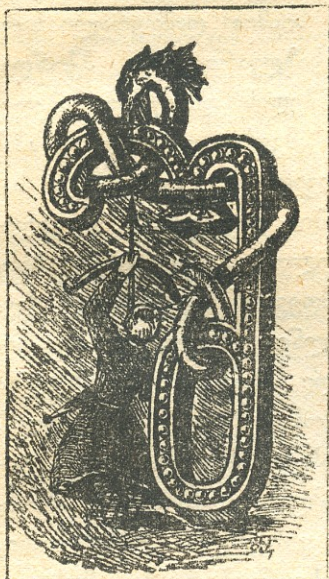
ტია—შისი საშობლოსადმი სიყვარული მხოლოდ საქართველოს წარსულის ქება-დიდებაში არ იხატება—ის ქართველობის ცუდს დასცინის, კრიტიკის მახვილით სურს ამ ცუდის წარკვეთა და საზოგადოების გამოფხიზლება სამარცხვინო უმოძრაობისა და ძილისაგან. გარდა ამისა მ. თუმანიშვილი პირველი ქართველია, რომელმაც გაბედა ბატონ-ყმობის წინააღმდეგ ხმის ამოღება ისეთ დროს, როცა ამისათვის მას უსაშინელოესი დევნა ელოდა თავად-აზნაურებისაგან.

როგორც ჩვენი ქვეყნის ზედმიწევნით მცოდნე პირმა—მ. თუმანიშვილმა დაუფასებელი სამსახური გაუწია საქართველოში ბატონ-ყმობის მოსპობის საქმეს.

მრავალ მხრივი და ნაყოფიერი იყო მ. თუმანიშვილის მოღვაწეობა-სამწუხაროთ სიკვდილმა ადრე მოუღო ბოლო მის დაუღალავ საქმიანობას. მ. თუმანიშვილი გარდაიცვალა 1875 წ. თებერვლის 2—56 წლისა.

ჩიტო.

ს პ ა რ ტ ა კ ი

I.

ორეულია ეს ამბავი რასაც მოგი-
თხრობთ. უნდა ჩვენს წელთ აღრიც-
ხვას გავცილდეთ და ქრისტეს დაბა-
დების წინა საუკუნოებში გადავიხე-
დეთ, მწვანეხავერდის ქათიბით მორ-
თულ შვიდ გორაკის მახლობლათ,
სადაც დღესაც ამაყათ მოთამაშობს
პრისხანე ტიბროსი. აი, აქ, ამ აღ-
გილას გაქიმული იყო ქალაქთა

ქალაქი დიდებული რომი. მრავალ ცოცხალ ლეგენდ-
ბის მნახელი ქალაქი დღესაც საკვირველებათა სავანეთ ითვ-
ლება. ყოველი ნანგრევი, ყოველი კენჭი ტიბროსთან ერთად
მოიშორის ძველს დიდებასა, კეისართა და იმპერატორთა ლანდები
ღმერთ-კაცებათ დაჰქრიან და უკვდავებას მიმოჰხაზვენ ხმალთა
წვერებით.

სასტიკი ძლევამოსილი და მეტათ ზვიადი იყო ქვეყნიერე-
ბის მბრძანებელი იმდროინდელი რომი, მაგრამ არა ნაკლებ
ამაყი და უძლეველი გახლდათ თვით ხალხიც. დედა-მიწის ზურ-
გზე არც ერთს სამეფოს არ შეეძლო გასძლიანებოდა მას.
რომაელებმა მკვეთრი მახვილით მოიხვეჭეს აურებელი ქონება,
სიმდიდრე, ამავე მახვილის წვერით აღბეჭდეს თავიანთი თავგა-
დასავალი ფოლადის ფურცლიან ისტორიის კაზმულ რვეულში.
რა სანახაობა წარიტაცებდა თვალს, როდესაც გამარჯვებულნი
ბრუნდებოდნენ უცხო ქვეყნიდან! რომის ფართო ქუჩები სი-
ცოცხლით სჩქეფდა. აღტაცებული ხალხის ტალღები ზღვასავით
ღელავდა. ქალაქს ჩირაღდნებით ანათებდა და ვარდ-ყვავილებით
ჰფენდა იმ გზას, რომლითაც გამარჯვებული ლაშქარი უნდა
შემოსულიყო. აგერ, გამოჩნდებოდა ოქროთი და გვირგვინე-
ბით შემკული ეტლი მფრინავი მერნებით, რომლითაც მოჰ-

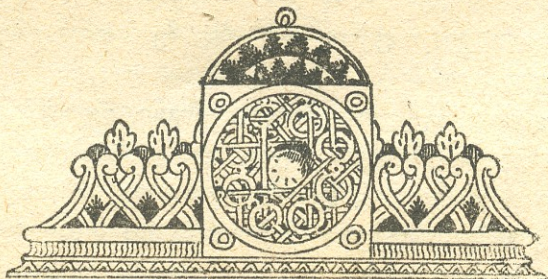
ქროდა დაღაფნული და გამარჯვების სიამით დამთვრალი სარდალი. ხალობის ვაშას და აღტაცებას საზღვარი არა ჰქონდა. გამარჯვებული ამაყათ უმზერდა მათ. ბედის კამათელთა ამჟღერებელი ზეიადათ ფართოდ გაჭიმულ შვერდით მხოლოდ ამას აგრძნობინებდა მაყურებელთ, რომ თვით ეს აღტაცებაც საკმარისი ჯილდო არ იყო მის მამაცობის საფასურათ, ყოველივე ასეთი მისაღმება მხოლოდ და მხოლოდ ჩვეულებრივი ხარჯი იყო. სარდლის ეტლს უკან მოსდევდენ დაპყრობილ ქვეყნების მეფე-გამგებელნი. შერცხვენილნი, სიცოცხლითვე სიკვდილს ზიარებულნი, გაფითრებული სახით, თავჩაღუნულნი მწარეთ მისჩერებოდენ მიწას, თითქოს იქ დაედებენ ხერგელს, რომ შიგ ჩამძვრალიყვენ ზედმეტ უპატიობისა და ბედის დაცინვის თავიდან ასაცილებლათ. შემდეგ მოჰქონდათ ძვირფასი ულუფა, ნადავლი, ოქრო და ვერცხლი, ტანისამოსი, სამკაულები, იარაღი. შემდეგ მეომარნი წყება-წყება მოსდევდენ სარდალს. აღმურ ანადენ სახეს სიხარულის ღიმილს ვერ შეამჩნევდით. ეხლაც ისევე, როგორც ბრძოლის დროს, სარდლის მზგავსათ სასტიკათ გამოიყურებოდენ, თითქოს მთელი მათი ფიჭი და გონება, მთელი არსება სივრცეს შთაუნთქავს, სივრცეს, სადაც დაფ-დაფებისა და ომის ყიფინის მეტი არა გაისმის რა. ბოლოს მოერგებოდენ ტყვეებს. ესენი მძიმეთ მოაჩხარუნებდენ ბორკილებს. მამაცი მეომრები, მუხანათ ბედისგან დაჩაგრულნი, ეხლაც არ იტებდენ გულს და შურის ძიების გრძნობით შეჰყურებდენ მომხიარულე მტრებს. ლაშაზი და ნახევრათ შიშველი ქალები სასოწარკვეთილებით მისდევდენ ქმრებსა და ძმებს, მოხუცებულნი და ბავშვები იშვიათად ხედებოდენ აქ. საზოგადოთ რომაელებს უსარგებლო დავლის ტვირთათ დაწოლა არ უყვარდათ. ერთი რამ იყო საოცარი: სხვა დროს და პირობებში ერთმანერთის მოძულე და მოქიშპე მდიდრები და ღარიბები ეხლა, ამ ტყვეობის უღელ ქვეშ, ხელი-ხელ ჩაკიდულნი მოდიოდენ; მათ აერთებდა რაღაცა მშობლიური გრძნობა, საზოგადო მწუხარება, რაიც თავისუფლებისა და საშობლო დაკარგვაში გამოიხატებოდა.

საზოგადო ზემისა და დასვენების შემდეგ ტყვეები საბაზროთ გამოაყავდათ მოედანზე, სადაც აჟარბელი რომაელნი

იყრიდენ თავს ცოცხალ საქონლის შესაძენათ. ზოგს გჭირვებოდა ღონიერი და ყოველისფერის ამტანი მუშა, ზოგი ხელოსანს დაეძებდა. საზოგადოთ ომებმა რომელები გადააჩია გარჯილობას. მიწის დამუშავებას, თუ ხელობას — დამამკირებლათ სთვლიდენ. ომის გარეშე მათთვის აღარა იყო რა საპატიო, ანუ საგულისხმიერო. ნადავლით გამდიდრებულნი შინ ფუფუნებისა და მბრძანებლობისთვის ბრუნდებოდენ. მათი სურვილების აღმსრულებელი კი ხელშეუბრუნებელი მხოლოდ და მხოლოდ ყურმოჭრილი მონა იყო. ტყვეთ მოყვანილი. და აი, ბაზარიც მალე ცოცხალ სახეს იღებდა. მყიდველები დიდის ყურადღებით უშინჯავდენ ტყვეებს კუნთებს, ტანის მოყვანილობას ზომავდენ და ასე გაიგებდენ თუ რამდენათ სასარგებლო იქნებოდა მათი ნასყიდი საქონელი. მდიდრები მეტ ყურადღებას აქცევდენ ქალებს, რომელნიც გაშიშვლებული იდგენ. ერთმანერთის მეტოქე მდიდრები ხშირათ მთელ თავიანთ ქონებას ჰკარგავდენ რომელიმე ქალის მხევლათ შეძენისათვის. საღამოთი კი ბაზრობა თავდებოდა და გრძელ ქუჩებში გაქიმულ ბაწარსავით მიერეკებოდენ მონა-მხევლებს თავ თავიანთი ახალ-ახალი ბატონები. ასე საწყლდებოდენ უბედური ტყვეები, რომელნიც მკირეოდენი ხნის წინ ჯერ კიდევ თავისუფალნი იყვენ, ბოროტი ბედის გამოისათ ეხლა ჰკარგავდენ ყოველისფერს, სამშობლოს, ოჯახს, ქონებას და, უმთავრესათ კი თავინთ პიროვნებას: ამიერიდან იგინი მხოლოდ ცოცხალ ნივთს წარმოადგენდენ და მეტს არაფერს.

დ. კასრაძე

(შემდეგი იქნება)

პაპიტანი იანვარი.

პირმთვარა ძროხა და ლოცმანი ბობი.

უქურა იჯდა მწვანე ბალახით დაფენილ მინდორზე და თავის საყვარელ წიგნს კითხულობდა. — ზღაპრების კრებულს; იქვე ახლოს ძროხა ზანტათ წიწკნიდა ნოყიერ ბალახს. უქურამ ძროხას იმ ზღაპრის სახელი დაარქვა, რომელიც ყველაზე უფრო მოსწონდა — პირმთვარა.

— გამიგონე, პირმთვარა, ეუბნებოდა უუქურა ძროხას; რატომ ყურს არ მიგდებ, ერთი მითხარი? მე გიკითხავ კეთილი ჯადოსანის ამბავს, რომელმაც ვერცხლის ტანსაცმელი აჩუქა პირმთვარას. შენ კი ზურგი შემოგიქცევია ჩემთვის და ბალახს იწიწკნები, თითქოს ფეხებზე გეკიდოს.

ჩემი საყვარელი მთვარის ასულის ამბები! ის ეხლავე უნდა წავიდეს ნადიმზე, სადაც მთვარის შვილს შეხვდება. უიმე, რა სულიერი ხარ! სულ არ მიგდებ ყურს... მაგრამ შენ ხომ ძროხა ხარ და როგორ გაიგებ ზღაპრებს! რა გაეწყობა, იდექი ეგრე გულგრილათ და კუდი უქნიე ბუზებს. მე მაინც მეყვარები, თუმცა არაფერი გესმის კი.

ამ სიტყვებით უუქურამ მიაგდო წიგნი ბალახში და ძროხას კისერზე ხელები მოჰხვია. მერე ყურში ჩაუბერა, უნდოდა ძროხას ყური გაენძრია. ამ დროს ბავშსა და ძროხას შუარალაც ჩრდილი გაწვა. უუქურა მიბრუნდა და მხიარული ღიმილით შეხვდა მოსულ კაცს.

— საიდან გაჩნდი, ბობი, ეკითხებოდა ბავში და მხიარუ-

ლათ ხტოდა ახალ მოსულის წინ, თან თავისი პაწაწა ხელებით იმისი ტლანქი ხელები დაიჭირა.

— გემი წყალ-თხელს წააწყდა და ველარ ვიძვრით — უთხრა ახალ მოსულმა, რომელიც „სწრაფი“ გემის ლოცმანათ იყო. მოკლეთ და ნაწყვეტ-ნაწყვეტათ ლაპარაკობდა. მისი ღიდრონი, თავლის ფერი თვალები ცოტა დაბნეულათ და მორჩილებით გამოიყურებოდნენ, რაიც სულ არ შეეფერებოდა მის ბოხსა და მძლავრ ხმას. — გემი წყალ-თხელს წააწყდა და მანამ ქარი არ ამოვარდება, ვერ დაიძვრის. ამ სიტყვებზე მან ხელი მოავლო რაღაც გრძელ ბალახს და წუწნა დაუწყო. — ღონიერათ ჩაერქო გემი, ქარის ამოვარდნამდის უნდა ვიცადოთ. მეც შემოვიარე, რომ აქაურობა მოვინახულო, ამბავი შევიტყო, დრო გავატარო.

— მერე, როგორ მიაგდე გემი? — მკაცრათ შეეკითხა ბავშვი. კარგი ლოცმანი ყოფილხარ! ასე მეც შევძლებდი გემის გაღოლას!

— ი ი ი ი იყო, მორჩილებით შენიშნა მეზღვაურმა თავისი ბოხი ხმით.

იმან მჟაუნას მიაგნო და ხარბათ დაუწყო წუწნა. მისი მჭერმეტყველება ამოიწურა კიდევაც.

— ჰმ! ზიზლით წარმოსთქვა ბავშმა. შენ ბაბუასთვის უნდა გეთხოვა, რომ გემი გავტარებინა: იმას სრულიათ არ ეშინია ბურუსის. ბევრია გემზე ხალხი? ჰკითხა მან.

— ძალიან ბევრი.

ბოზი განაგრძობდა მჟაუნას ღეკვას.

— გინდა წამოხვიდე ჩემ გემზე? ნავით წაგიყვან. ბაბუა არ დაგიშლის. უთხრა ლოცმანმა ცოტაოდენი სიჩუმის შემდეგ.

— არ მინდა, მიუგო ბავშმა. მე არ მიყვარს იქ ყოფნა, საცა ძალიან ბევრი ხალხია. მაგრამ, ნავით კი წამოგყვები შენ. შორიდან შევხედავ გემს. ჯერ ბაბუას დავუცადოთ.

— სადაა? მოკლეთ ჰკითხა მეზღვაურმა.

— ის კიბოების დასაქერათ წავიდა, მიუგო ბავშმა. ბაბუა მალე დაბრუნდება, ბოზი, დაუმატა ბავშმა და სრულიათ სხვა საგანზე დაუწყო ლაპარაკი.

— მე ეხლა შევამჩნევ, რომ შენ ჩემ პირმთვარას გეცხარ.

შენ სწორეთ ჩმისთანა თვალები გაქვს, როგორც ჩემ პირ-
მთვარას აქვს, სულ იმისთანა, სულ! ბოზიმ ყურადღებით შე-
ჩერა თვალები ძროხას.

— საუცხოო ძროხაა! წარმოსთქვა ბოლოს მეზღვაურმა.
ჩემთვის სულ ერთია—ვისაც უნდა ვგავდე, მისთვისაც ალბათ
სულერთია!

— ხომ ძალიან ლამაზია, შეპყვირა შეტყურამ და ალერსი
დაუწყო ძროხის მშვიდ და მოხდენილ თავს. — მგონი, მეორე
ამისთანა ძროხა მთელ ქვეყანაზედაც არ უნდა იყოს. იცი,
ბოზი, რა მოვიგონე? მინდა შევაჯდე ზურგზე და ცოტა გავი-
სეირნო. მიშველე, შემსვი პირმთვარას ზურგზე, ჩემო ბოზი,
ცოტას გავისეირნებ, სანამ ბაბუა დაბრუნდებოდეს.

მორჩილმა ბოზიმ ბუმბულივით აიტაცა ბავში და შე-
სვა ძროხის ფართე ზურგზე. პირმთვარა საოცარი დინჯი ზნის
ძროხა იყო. იმან მშვიდათ დაიწყო სიარული რბილ ბალახებზე,
და დიდის ყურადღებით ემორჩილებოდა პაწაწა ხელების მო-
ძრაობას, რომლებიც დიდრონ რქებში ჩასქიდებოდა.

ლურჯი ცის რბილი
იერი ნაზათ უერთდებოდა
ლაქვარდოვან ზღვის ზედა-
პირს. მოვერცხლილი ზვირ-
თები წყნარათ ეალერსებო-
და ნაპირის ქვიშას. ნაგვიან-
ნევი ნორჩი ყვავილები საა-
მოთ აჰრელებდა ზურმუხტ
ბალახს. ამ წარმტაც ბუ-
ნების წიაღში საუცხოო სა-
ნახაობას წარმოადგენდა
ლამაზ ძროხაზე მჯდომი
მშვენიერი, ცქრილა ბავ-
ში, ის სულ თავის მეგობ-
რისკენ იბრუნებდა თავს

და ამ დროს მისი ოქროს ფერი, გრძელი თმა, მზის სხივებით
გამსჭვალულო, მსუბუქ ღრუბელივით ეხვეოდა მის ლამაზ თავს.

სწორეთ ამ დროს პათ შეუმჩნეველად მიუახლოვდა კაპიტანი.

იანვარი. ის შეჩერდა და აღტაცებით უცქეროდა ამ მშვენიერ სურათს.

— ბაბუნ! შეკვირა შუქურამ. — შემომხედე რა კარგი ცხენოსანი ვარ! შენც შეგიძლია ჩემთან დაჯდე, ჩემო ბაბუ! შენც მოთავსდები!

— არა, შვილო, შენი ჭირიმე თავი დამანებე, მიუფო ბაბუამ.

იანვარი მიესალმა ბობის, რომელმაც უცნაური და გაუგებარი ლულულულით უპასუხა.

— იცი, ჩემო პაწიავ! უთხრა ბაბუამ ბავშს. მე ახალგაზღვრებაშია ვერაფერი ცხენოსანი ვიყავი, ახლა კი სულ არ ვარგივარ. მე უფრო ჩემი ორი ფეხით ჯირითი მემარჯვება.

— ერთი მითხარი, თუ ღმერთი გწამს, ბობ, მიუბრუნდა ის მეზღვაურს, — რა ნაირათ მოხვდი შენ აქ დღეს? ხომ გემზე უნდა იყო?

ბობიმ მოკლეთ უამბო, თუ რა მოუვიდა გემს და სთხოვა კაპიტანს თავისი „სწრაფი“ გემის საჩვენებლათ შუქურას წაყვანის ნება მიეცა.

— ძალიან კარგი, მიუფო კაპიტანმა. შენც ხომ გეხალისება ბობისთან ერთად ნავით გასეირნება, ჩემო პაწაწავ. მე დარწმუნებული ვარ — ბობი ძალიან გაგიფრთხილდება და მშვიდობით მომგვრის შენ თავს. წადი, ჩემო ყვავილო, ქუდი დიხურე და გზას გაუდექი.

ათი-თხუთმეტი წუთის შემდეგ შუქურა ბობის შავ ნავში იჯდა. ნავი სწრაფათ მისრიალობდა იქითკენ, საიდანაც მოჩანდა გემის თეთრი საკომლბელი.

საუცხოვო ამინდი იყო: მზის ნათელი სხივები ოქროს ლეჩაქივით ეფინებოდა ოკეანეს ზედაპირს და ნაზ წინწყლებათ ფორქვეოდა თვალუწვდენელ წყლის სივრცეს. ცაზე ერთი ღრუბელიც არ მოჩანდა. ხან და ხან ნავის გვერდით უცბათ გაისრიალებდა ჰაერში რომელიმე თეთრი ფრინველი, ან იქვე ახლოს გამოჩნდებოდა ვერცხლის ფერი ზღვის თევზი და თეთრად გაანათებდა. შუქურას ერთი ხელი წყალში ჩაეყო, თან წყნარათ ღიღინებდა. ბავშს დიდი სიხარული და კმაყოფილება ემჩნეოდა. მას ჯერ არავითარი საზრუნავი და სადარდელი არ

შეხვედროდა ცხოვრებაში, ის სრული ბედნიერი იყო. ბაბუამ ასწავლა რამდენიმე საბავშვო სიმღერა, მაგრამ შუქურას ასეთი სიმღერა არ მოსწონდა. ის მუდამ იმისთანა რამეს მღეროდა, რაც მეზღვაურებისგან ჰქონდა გაგონილი და დასწავლილი მას მეზღვაურების სიმღერა უყვარდა. ასეთი სიმღერები ბაბუასაგან ხშირათ ესმოდა და ბეჯითათ იხსომებდა. ბობი მარჯვეთ ანძრევდა ნიჩაბს და თან შუქურას თავისი ბოხი ხმით ბანს აძლევდა. ის ისე მძლავრათ შემოსძახებდა ალაგ-ალაგ, რომ ნავი თავიდან ბოლომდე შეინძროდა.

ნავი მალე მიუახლოვდა იმ ადგილის, საცა გემი „სწრაფი“ იდგა.

შუქურა კარგათ იცნობდა ამ გემს, რომელიც დღეში ორჯერ ჩაუვლიდა ამათ კუნძულს. ბავში ყოველთვის ცნობის მოყვარეობით ადევნებდა თვალს ქაფის განიერ თეთრ კვალს, გემის ბორბლები რომ სტოვებდა.

„სწრაფს“ დიდძალი მობანავე ხალხი გადაჰყავდა ზაფხულობით ერთ მახლობელ მხიარულ ქალაქში. თითქმის ყოველ დღე მიიბრუნდა ხოლმე ბავში კუნძულის სამხრეთ ნაპირას იმ დროს, როცა „სწრაფს“ უნდა გაეცლო. ის მხიარულათ გასცქეროდა გემს და თეთრ წინსათარს უქნევდა თავის ნაცნობ მგზავრებს. შუქურა გემის ყველა მოსამსახურეს იცნობდა — შავწვერა კაპიტანიდან დაწყებული უკანასკნელ მსახურამდე. ყველას უყვარდა საუცხოვო ბავში, ყველა შენატროდა ბობს, რომელიც დაახლოვებული იყო ამ ბავშვის ბაბუასთან. კაპიტანი იანვარი ხომ გაურბოდა სხვებთან დაახლოვებას და არავის ეპატიებოდა თავის კუნძულზე. ბობი კი ყოველთვის სასურველი სტუმარი იყო იანვარისათვის. „ბობი სხვებივით თავს არ მამბებრებს განუწყვეტელი ყბედობით“, იტყოდა ხოლმე კაპიტანი. „სასიამოვნოა იმისთანა კაცის შეხვედრა, რომელსაც ენის შეკავების უნარი აქვს“, ამბობდა ბებერი მეზღვაური ბობის შესახებ. ღირსიც იყო ბობი ასეთი ქებისა და მიტომაც ისე თავისუფლათ აბოლებდა თავის ყალიონს „ქარიშხლის კოშკის“ მცხოვრებთა გვერდით.

— შეჩერდი, ბობი, მე აღარ მინდა უფრო ახლოს მისვლა, უბრძანა ბავშმა მენავეს, როცა ნავი საკმაოთ მიუახლოვდა გემს.

ბობიმ ხელი გაუშვა ნიჩბებს. გემზე მდგომი და მჯდომ

შეზავრები ნათლად მოსჩანდნენ და შუქურას კარგათ შეეძლო იმათი დათვალიერება. ზოგი ერთმანერთს ებასებოდა, ზოგი გემის მოაჯირს დაყრდნობოდა და ზარმაცათ დაჰყურებდა დაწყნარებულ ზღვას, თან ცდილობდა შეენიშნა, როდის მოხვდებოდა გემს მძლავრი ტალღა.

— ბევრი ხალხია, შენიშნა ბობიმ.

ზემო ბაქანი მართლაც გაქედილი იყო ხალხით.

— ძალიან მიკვირს, ბობი, უთხრა პატარა ქალმა, რათა დადის ეს ხალხი ერთი ალაგიდან მეორეზე. ნუ თუ თავიანთი ბინა არა აქვთ. ვინ უფლის იმათ სახლკარს, სანამ ესენი შინ არ არიან.

ადამიანებს უყვართ მოგზაურობა, რბილი კილოთი შენიშნა ბობიმ. ბევრ მათგანს საქმეც არა აქვს, ცხელა და უნდათ გაისეირნონ ზღვის გრილ ჰაერზე. შეიძლება შენც მოისურვო როდისმე გასეირნება. მოგებზრდება ერთი და იგივე... ბაბუა... კლდეები...

ვერც მოასწრო ამ სიტყვების დათავება ბობიმ, რომ მთელი პეშვი წყალი შეეშხეთა, თვალები დაახუჭვია, თავი და სახე დაუსველა.

— აი შენ, ასე გეკადრება! შესძახა შუქურამ, რომელიც მოულოდნელათ გახელებულ კატას დაემგვანა. როგორ ბედავ ასეთ რამეების თქმას, ეუბნებოდა ის და მღელვარებისაგან სულის ძლივს იბრუნებდა. ლოყები ანთებული ჰქონდა, თვალებიდან ნაპერწკალი სცვიოდა.

ბობიმ კი დინჯათ ამოიღო ჯიბიდან წითელი ცხვირსახოცი და თავ-პირის წმენდა დაიწყო, თან ისევ ისეთის სიყვარულით და მორჩილებით შესცქეროდა გაანჩხლებულ შუქურას, როგორც ყოველთვის.

— მე არ მინდოდა მეწყეინებია... წაილულლულა მან. საწყალი ბობი... გთხოვ მაპატიო. არასოდეს აღარ გეტყვი... ვწუხვარ...

შუქურას სწრაფათ დაავიწყდა თავისი მრისხანება და ისევ აღერსიანათ შეხედა შერცხვენილ ლოცმანს. ამოიღო თავისი ცხვირსახოცი და საკუთარი ხელით მოსწმინდა რამდენიმე წვეთი წყალი თავის დარცხვენილ მსხვერპლს მზისაგან დამწვარ შუბლზე.

— შენ იმისთანა სულელი ხარ, ბობი, რომ არ ღირს

გაჯავრება. მიპატიებია ამ ჯერათ, მაგრამ, გახსოვდეს, რომ კიდევ როდისმე გაიმეორო ასეთი რამე, კიდევ რომ მი-
თხრა ბაბუასთან ყოფნა მოგბეზრდებოა, მაშინ აღარ ვიცი რას
გიზამ, რა რიგათ გაეჯავრდები...

— კარგი, კარგი... არასოდეს ეს აღარ გამეორდება,
წარმოსთქვა ბობიმ სინანულის კილოთი.

გემის ზოგიერთმა მგზავრმა შენიშნა, რაც მოხდა ბავ-
შსა და მეზღვაურს შორის.

— ნამდვილი ალ-ქაჯია! შენიშნა ვილაც მგზავრთაგანმა.
ყველა სიყვარულით უცქეროდა ცელოქ ბავშს, მაგრამ ერთმა
ქალმა განსაკუთრებით დიდი ყურადღება მიაქცია ნავს.

— შეხედე იმ გოგონას, იზაბელლა, უთხრა ამ ქალს მა-
ლაღმა, შავგვრემანმა კაცმა, რომელიც მოაჯირზე იყო და-
ყრდნობილი. — არასოდეს არ მინახავს რომ ბავშს ასეთი მოელ-
ვარე თვალები ჰქონდეს. საუცხოვო თვალები აქვს, მაგრამ ამ
წამს ძალიან ბოროტათ გამოიციქირება. მშვენიერი გოგონაა...
შენ რა მოგდის, იზაბელლა?

ღამეზავრი შეშფოთებით ჩააცქერდა მის გვერდით მდგომ ქალს

— შენ გული მიგდის! რა რიგათ გაფითრდი? მოიტა
ხელი, დამებჯინე, ეუბნებოდა კაცი.

ქალმა კაცის ხელი იქით გასწია. ის აღელვებული მისჩე-
რებოდა ნავში მჯდომარე ბავშს და გაქვავებულივით იდგა.

— ჯორჯ! მე უნდა შევიტყო, ვინაა ეს ბავში, შემიტყე
როგორმე, გამოჰკითხე ვინმეს.

ქალმა ისეთი მღელვარებით მიუთითა ნავს, რომ თვითონ
ბავშმაც შეამჩნია ესა და დაუწყო ცქერა უცნობ ქალს. ამასო-
ბაში შავგვრემანი კაციც გაოცებული უცქეროდა ხან გვერდით
მდგომ ქალს, ხან პატარა გოგონას და ვერ გამოეცნო რა ხდე-
ბოდა იმათ შორის.

— იზაბელლა, უთხრა მან ბოლოს ქალს. ეს ბავში ძა-
ლიან გგავს შენ—რას ნიშნავს ეს?

მაგრამ ამ დროს შუქურამ, თითქმის რაღაცამ შეაშფოთაო,
დაიყვინრა:

— წამიყვანე შინ, ბობი, მე შინ მინდა წასვლა, შინ, ბა-
ბუასთან. მალე, მალე ბობ!

— ახლავე, ამ წამში, მიუგო ბობიმ და შავი ნავი სწრა-
ფათ გაშორდა გემს.

ხელოვნება და ხელოვა სხოველთა შორის.

ვერი ობობა სცხოვრობს მიწის სოროებში. ეს სოროები საუცხოვოთ არის გაკეთებული. ზოგიერთ ჯიშის ობობას, მაგალითად, ფრინველის მკამელს, სოროებზე თავსახურავი აქვს გაკეთებული. სამხრეთ ევროპაში, ამბობს ბლანშარი, შეხედებით ასეთ ობობას. ის სცხოვრობს განსაკუთრებით დამზადებულ სოროში. თვითოეული მათგანი კარგი ინჟენერია, მშენებელი მუშაა და კარგ ბინასაც იშენებს.

გავსინჯოთ ეს უკანასკნელი. ჯერ კი დავათვალიეროთ თვითონ ამშენებელი. მისი ფეხები შეიარაღებულია ეკლებით, რომლებიც ფორჩხებს მოგავონებთ, მისი თათების ფრჩხილები კი—საფარცხელს. ეს არის ობობას იარაღი. თიხნარ მიწაში ის აკეთებს ღრმა, მოგრძო ჭას. ეს ჭა მალლა ცოტათი გაფართოებულია. ჭის გარშემო კედლებზე შეიძლება ობობა ამოცოდეს. ძლიერ დიდი მოთმინება ესაჭიროება ობობას, რომ ამოთხრილი მიწა ამოზიდოს. ეს მუშაობა კარგა ხანს გრძელდება. კედლებს ობობა ამაგრებს ერთგვარ ლორწის მზგავს ნივთიერებით, რომელიც ჰაერის წყალობით მაგრდება.

ამ ნივთიერებას აკრავს, წმინდა აბრეშუმის მზგავსი, ქსოვილი, რომელიც ატლასზე უფრო რბილია.

ბინა მზათ არის. საჭიროა კარიც გაუკეთდეს. ახლა კი მართლა განცვიფრებაში მოჰყავხართ ამ ობობას. კარს აკეთებს მიწისას. მიწაში გახლართულია ლორწოიანი, აბრეშუმის მზგავსი ძაფები. გარედან კარი არაფრითარ განირჩევა ნიადაგისაგან. შიგნიდან—აბრეშუმით არის გაკრული. უნდა იცოდეთ ამ კარის დახურვა და გაღება, რომ კარი იღებოდეს და

მიწის მთხრელების სოროს სახურავი ახდელი აქვს.

დეთ ამ კარის დახურვა და გაღება, რომ კარი იღებოდეს და

იხსურებოდეს, როცა დასჭირდებათ. ეს უკანასკნელი არის გაკეთებული სქელ და მკვრივ აბრეშუმისაგან. ერთ მხარეს ეს შარნირია, (ანჯამა). მეორე მხარეს ბოქლომი, რომელიც შესდგება რამდენიმე წვრილ ხერელიდან. ობობასოროშია; ესმის ფილა ც დადის სოროს მახლობლათ, ეგებ შესვლა უნდა მის ზინაში. ის მიცოცავს კარებთან, ებლაუტება ამ ხერელებს და ამაგრებს კარს. ღამით, სანადიროთ რომ გადის, საკმარისია ცოტათი ასწიოს სახურავი, კარი თვითონ იხურება, როგორც ასადებ-დასადები კარები სარდაფებში. სახლში რო დაბრუნდება, ფრჩხილებით ასწევს სახურავს და შეძვრება სოროში. თუმცა ამ ჯიშის ობობას მყუდროობა უყვარს, სოროებს ერთ-მანერთისაგან სულ ახლო აშენებენ.

აი რას ამბობს ოდუენი: „რაც უფრო აკვირდებით ობობას ბინას, მით უფრო გაკვირვებთ ამშენებელის ხელოვნება. შიგნიდან კარი კონუსს მოგაგონებთ. გვერდები სახურავს ცოტათი ირიბათ აქვს ჩაჭრილი. ადვილი გასაგებია, რატომ არის ამგვარათ გაკეთებული სახურავი. გვერდები რომ სწორი იყოს, მაშინ დახურვის დროს ობობა ვერ ნახავდა მისაყრდნობ წერტილს და ამ შემთხვევაში მხოლოდ ანჯამა შეუშლიდა სახურავის ძირს ჩაშვებას. გარდა ამისა ყოველნაირი დაჭირება ზევიდან ადვილათ გასტეხავდა სახურავს. ამიტომაც, ობობა აკეთებს შესავალთან **ნარიბანდს**, რომელსაც დაეყრდნობა კარი და რომელსაც ვეღარ გადაშორდება.

ბოქლომით არის პატარა ხერელები, რომელსაც სახურავში ეხედავთ.

განცვიფრებაში მოჰყავს ადამიანი ამ ხერელების განაწილებას. სულ არის ოცდა ათამდე ხერელი და სუყველა ერთ მხარეზე არის მოთავსებული—ისე კარგათ, რომ უკეთესათ შეუძლებელი იყო მათი დაწყობა. ერთ მხარეზე, რომ ანჯამა, მეორეზე—ეს ბოქლომია.

უსათუოდ ასეთი დალაგება ხერელებისა ხელსაყრელია ობობასათვის. ინსტინქტი იმ ზომამდე კარგად ხელმძღვანელობს ობობას, რომ ის ხერელებს აკეთებს არც შარნირთან (ანჯამასთან) დაახლოვებით, არც სახურავის შუა ნაწილში, არამედ მჭიდროდ ალაგებს მეორე მხარეზე, შარნირის (ანჯამის) მხორებით.

რაც უფრო მეტს ვაკვირდებით ობობას ხელოვნებას, მათ უფრო ვერწმუნდებით რომ მას ამოდრავებს მხოლოდ ინსტინქტი. სხვა რამ რომ ამოდრავდეს მას, მაშინ უნდა გადაწყვიტოთ, რომ მას აქვს არა მარტო უმაღლესი ნიჭი აზროვნებისა, არამედ ისეთი ცოდნაც, რომელსაც ადამიანი იძენს ხანგრძლივი სწავლით და წინაპართა ცდის გამოცენებით. ობობა მოქმედობს მხოლოდ ინსტინქტით, აზროვნებას აქ ადგილი არა აქვს. რაც შეეხება რამე გაუმჯობესებას ხელოვნებისას, რომელიც მოსდევს გამოცდილებას, როგორც სხვა მწერებს, ობობასაც არა აქვს იგი. რამდენიმე წლის შემდეგაც მან სწორეთ იმდენი იცის, რამდენიც მაშინ, კვერცხიდან რომ გამოიჩეკა.

მეცნიერები ყველანი ერთი აზრის არ არიან იმის შესახებ, თუ რა ამოდრავებს ობობას მის ხელობაში. ოდენი ხელავს მხოლოდ ინსტინქტს, სხვები—ნიჭს.

მიწის მთხრელ ობობას არ უყვარს სინათლე. სინათლეზე ის იკუმშება. ერთი ობობას სანახავათ სულ ხშირად მოდიოდნენ. გაჯავრებულმა ობობამ დახურა სახურავი და გაქსელა აბრეშუმის ქსელით.

ცნობილი გესლიანი ბაბაჭუა (tarantula) სცხოვრობს სოროებში და გამოდის მხოლოდ ღამე. დიუფური ამბობს, რომ იგი სცხოვრობს მშრალ, მწირ ადგილებში. ძლიერ უყვარს მზე. მიწაში სთხრის გრძელ, ცილინდრის მზგავს ტალანს, რომელიც სიგრძით ერთ ფუტს უდრის.

სოროს რომ დააკვირდებით, ადვილათ დაასკვნით, რომ მისი ამშენებელი არა მარტო გამოცდილი მონადირეა, არამედ კარგი ინჟინერიც. ბინა ისე უნდა ააშენოს, რომ შიგ დაემალოს მტერს და თან კიდევაც დაზვეროს. სოროში შესავალ-გამოსავალი ჯერ არის ვერტიკალი მიმართულებისა, მერე 4—5 დიუიმის სიღრმეზე ის გადაიკეცება და აკეთებს **ბლანგ** კუთხეს. აქ არის ჰორიზონტალი მუხლი, მერე ეს შესავალი ისევ მოდის პერპენდიკულიარათ. აი ამ მუხლის ძირში ზის მწვერავი და ერთი წუთით თვალს არ აშორებს შემოსასვლელ ხვრელს. აქედან მოსჩანს მისი აღმასებსავით ბრჭყვიალა თვალები. სიბნელეშიაც ბრჭყვიალებენ ეს თვალები. ზედა ხვრე-

ლიდან გარეთ გადის ლულა, ეს უკანასკნელი ერთი დიუიმის სიმაღლეზე არის ამოღებული, სოროზე განიერია; ეს იმიტომ რომ ბაბაჭუს ნადავლი რომ მიაქვს, თავისუფლათ ამოძრავოს. ეს ლულა გაკეთებულია ხის ხმელი ნაფოტებიდან, რომელიც თიხასთან ერთად დაუღეპავს ბაბაჭუს. ისე დაულაგებია მას მასალა, გეგონებათ ნამდვილი ხარაჩოვებიაო.

შიგნიდან ეს ლულა გამოფენილია ქსელით, ამიტავე არის გამოფენილი მთელი სორო. ქსელი ბინას იცავს წყლისაგან, მიწის ჩამოწოლისაგან, ეხმარება, როდესაც ბაბაჭუა მოცოცავს მალლა, ფეხებს ადვილათ იმაგრებს ქსელზე.

დიუფურს უნდოდა დაეჭირა ეს მწერი. დიდხანს ვერ გაზოგდო სოროდან. ხერხი იხმარა: ჩალას ახახუნებდა შესაფლთან. ობობას ეგონა რომელიმე მწერიაო და მოინდომა დაჭერა.

დიუფურმა გამოსწია ჩალა, ბაბაჭუა გამოჰყვა. ამ გვართ დიუფურმა თხუთმეტამდე ბაბაჭუა დაიჭირა. სულ ადვილია მისი დაჭერა. თავლის სანთლის პატარა მარცვალს უნდა მიაბათ ძაფი და ჩაუშვათ სოროში. ობობა ეცემა და ჩასჭიდებს ყბას. სანთელი რბილია, და ყბას ველარ გაინთავისუფლებს.

ა. ფალავა.

ჩვენი ღებამიწა.

საიდან წარმოსდგა ზედაგი.

ხლა ვეცადოთ შევიტყოთ საიდან წარმოსდგა ზედაგი.

მივიდეთ მდინარესთან, რომელსაც ჩამორღვევია ტალღების წყალობით ნაპირი: წყალს იმდენი უმუშავნია, იმდენი ურღვევია მიწა რომ სულ წაუღეკია რაც რამ მცენარეულობა იყო ამ ნაპირზე, ჩაუხრამავს კიდევ. ეხლა ცხადათ სჩანს, რომ ნაპირი ამ მდინარისა შესდგება რამოდენიმე ფენებისაგან. ზევითური

ფენა უფრო თხელი და შავი ფერისაა. აქ არის გადახლართული გადაკვანძული ძირები და ფესვები ყველა მცენარეებისა. აი სწორეთ ეს არის ზედაგი.

ზოგიერთი მცენარეები—მაგალითად ხეები—არ დაკმაყოფილებულან ზედაგს და უფრო შორსაც, უფრო ღრმათაც ჩაუშვიათ თავიანთი ფესვები. ამ ფენას თუ დაუკვირდებით შეამჩნევთ, რომ შავი კი არა, უფრო ღია ფერი აძევს და აღარც ისე იფშვნება ხელში, როგორც ზედაგიდან აღებული მიწა. მისი აღება არა თუ ხელით, ბარითაც გაგიჭირდებათ. აი ეს ფენა არის ნიადაგი.

კიდევ უფრო ქვეშ რომ ჩავეშვათ, დავრწმუნდებით რომ მიწა იქ ისე მაგარია რომ თოხითაც ვერაფერს დავაკლებთ.

ხშირათ საჭიროება მოითხოვს გზების გაყვანას გორაკებში. მაშინ აუცილებლათ მოუხდებათ გაჭრა იმ მაგარი ფენისა, რომელზედაც ჩვენ ზემოთ ვლაპარაკობდით. მუშაობა კი ამ მაგარ ფენაში შეუძლებელია არა თუ თოხით, წერაქვითაც კი, მაგრამ გონიერმა ადამიანმა ამასაც მოუძებნა თავისი წამალი. მოიტანა მსხვილი და ღიბი ბურღი, ჩაბურღა რამოდენიმე ადგილს ეს მაგარი ფენა, ამ ნახვრეტებში ჩაყარა თოფის წამალი, მიადო

პატრუქი და ანთო. თავისთავათ ცხადია, რომ პატრუქი დაიწყო და როცა ცეცხლი თოფის წამალს მიუახლოვდა, საშინელი გრიალით იფეთქა, დაამსხვრია მის გარშემო მყოფი სიმაგრე. ეხლა კი, სადაც გსურთ, იქ შეგიძლიათ წაღება ამ ნამტვრევებისა. ამ მაგარ ფენას ჩვენი დედა—მიწისას ჰქვია მთის ჯიშში.

საიდან წარმოსდგა ზეადაგი?

აღამიანმა გამოიკვლია და შეიტყო, რომ ზეადაგი წარმოსდგა სხვა-და-სხვა მთის ჯიშისაგან. ზევით ჩვენ დავინახეთ კიდევაც, რომ ზეადაგი მიწის ზევითაა მოქცეული თხელ ფენათ. თუ ამოვთხრით მიწას უფრო ღრმად, მაშინ დავინახავთ არა მარტო ზეადაგის ფენას, არამედ სილის, თიხის, ან მაგარი ქვის ფენასაც. სადაც არ უნდა მოთხაროთ ღრმა ორმო, ყოველთვის აუცილებლათ მთის ჯიშის მაგარ ფენამდის მიაღწევთ.

აგერ თქვენ თვალწინ ძვეს მთის ჯიშის პაწია სუფთა, ახლათ ჩამომტვრეული ნატეხი. კიდევები მას დანასავით გაღესილი და მჭრელი აქვს; ასე რომ შეიძლება ხელიც კი გაიკაწროთ, თუ როგორმე გაუფრთხილებლათ მოგებდათ შეხება. ამის შემდეგ ახირებულათ და შეუძლებლათაც მოგეჩვენებათ რასაკვირველია, თუ გეტყვით რომ ამგვარი მაგარი ქვისაგან წარმოსდგა ის რბილი, ფუნჩულა, ფხვიერი მიწა, რომელსაც ჩვენ ვუწოდებთ ზეადაგს.

აგილოთ წელანდელი ქვის ნატეხი და დაენაცოთ, დავაუქვიოთ, ვაქციოთ ფხვნილათ. შეიძლება თუ არა ამ ფხვნილ ვუწოდოთ ზეადაგი? გავს თუ არა იმ შავ მიწას, რომელზედაც ჩვენ ვდგევართ და რომელიც დახვრელილია მცენარეთა ძირ-ფესვებით.

დავთვსოთ ამისთანა დანაყილი ქვის ფხვნილით ავსილ ქოთანში რამოდენიმე მარცვალნი. დავთვსოთ აგრეთვე მეორე ქოთანშიაც, რომელიც ავსილია შავი, ნაყოფიერი მიწით. მოვრწყოთ ხშირათ.

რამდენიმე დღის შემდეგ შევამჩნევთ, რომ ორივე ქოთანში ამოვა სრულებით საღი და ერთგვარი მცენარე, მაგრამ მალე იმასაც დავინახავთ, რომ ქვის ფხვნილიან ქოთანში აღმოცენებული მცენარე თითქმის მთლათ შეაჩერებს ზრდას: ის გახდება სრულებით უსიცოცხლო, მის სიმწვანეს სიყვით-

ლევ შეეპარება; მაშინ, როდესაც ნაყოფიერ მიწით საესე ქო-
თანში ამოსული მცენარე განაგრძობს ზრდას: მაღალი ხდება,
ლონიერდება და ფოთლები ზურმუხტივით უმწვანდება: ცოტა
კიდევ და შევამჩნიეთ რომ ქვის ფხვნილზე ამოსული მცენარე
ილუპება და ხმება უსაზრდოობის გამო.

ცხადია ზედაგი მარტო ქვის ფხვნილისაგან არ არის შე-
მდგარი, ბუნებამ იგი ისე კი არ დაამზადა, როგორც გავაკეთეთ
ქვის ფხვნილი ჩვენი მცენარისათვის; აქი იმიტომაც დაილუპა
ისე მალე იმაზე ამოსული მცენარე, ვერ ასაზრდოვა ის მარტო
ქვის ფხვნილმა.

ძველათ, ძალიან დიდი ხნის წინათ, დედა-ძინა წარმოად-
გენდა პიტალო კლდეებს, ქვას, რომელზედაც არ ხარობდა
არავითარი მცენარეულობა. როგორ ფიქრობთ შეგვეძლო ჩვენ
ცხოვრება, რომ ყველაფერი ისე დარჩენილიყო ჩვენამდინ
დედა-ძინაზე? რატომ არა?

აი ამ კლდეებს ბევრისაგან ბევრი წლების განმავლობაში და-
ჰყურებდა მზე თავისი მგზნებარე სხივებით და ძლიერაც ახურებდა.
დამდამობით კი გრილდებოდა, ცივდებოდა. პაწაწა ნამცეცები,
რომლებსაგანაც შემდგარია დიდი-უზარ-მაზარი კლდეები, სითბოს
გავლენით განივრდებოდნენ, აწევებოდნენ ერმანერთს და როდესაც
დამის სიგრილე-სიცივისაგან იკუმშებოდნენ და პატარავდებოდნენ.
ცხადია ნამცეცებთა შორის ჩნდებოდა პაწაწა ჭუჭრუტანები
დღითი-დღე ეს პაწაწა ჭუჭრუტანები დიდდებოდნენ, განივრდე-
ბოდნენ და ბოლოს ნაპრალებათ იქცეოდნენ.

არა ერთხელ გინახავთ უთუოდ როგორ სკდება ჭიქა სი-
ცივისაგან, როცა შიგ უტბათ ჩაახამენ ცხელ ჩაის. ამ გვარათვე
სკდება სწორეთ კლდეებიც სითბო—სიცივის გავლენით.

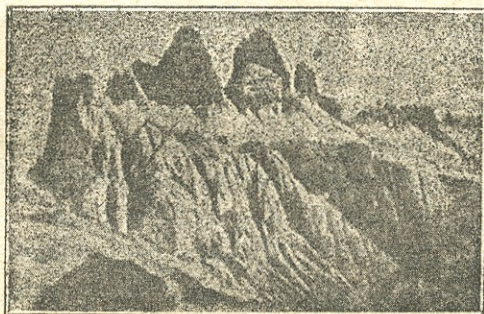
კლდეებს დრო გამოშვებით დასდიოდა წვიმა წვიმის წვეთები
ცოტ-ცოტათი აღბობდა, რეცხდა და თან არღვევდა ამ სალ კლდე-
ებს, მაგრამ წვეთების მუშაობა ამით როდი თავდებოდა: წყალი
ჩადიოდა, ჩაგუბდებოდა ნაპრალებში და, როდესაც მას ყინვა
მოუსწრებდა, კიდევ უფრო გააღრმავებდა, გააგანიერებდა ნაპრა-
ლებს, ბოლოს კიდევაც გაარღვევდა. გახეთქდა კლდეს, რად-
განაც წყლის განსაკუთრებულ თვისებას ის შეადგენს, რომ
გაყინული წყალი ყოველთვის გაუყინავზე მეტ ადგილს იკ-

ერს. წყლის ამ თვისების წყალობით ირღვევა კლდეები. თუ გინდათ ადვილათ წარმოვიდგინოთ ყველა ეს, სცადეთ შემდეგი: აიღეთ წყლით სავსე ბოთლი, მაგრათ დაუცავით თავი და გადგით კარში ყინვაში. როდესაც გაიყინება წყალი, აუცილებლათ გასკდება ბოთლიც, რადგანაც გაყინულ წყალს ადგილიც მეტი ეჭივრება ვიდრე უბრალოს. გაუყინავს. ამგვარათაა სწორეთ ნაპრალებშიაც ჩამდგარი წყლის საქმეც, ამგვარათ ხდება კლდეების დაშლა-დარღვევა.

ბოლოს და ბოლოს ამ შეუჩერებელმა რღვევა-ნგრევამ დაანამცეცა და დაფშვნა ყველა კლდეები. წყლისა და სითბო სიცივის გავლენით ნამცეცები კიდევ უფრო იშლებიან, იქცევიან სილათ და თიხათ. აი ეს თიხა და სილათ სწორეთ ის მიწა, რომელსაც ჩვენ ვეძახით ზედადგს.

ამ თიხასა და სილას დააწვიმა თუ არა, აღმოცენდა მცენარეები, მაგრამ მაშინ რა ჯურის მცენარეები იყო, რისგან, ან ვისგან ჩაითესა პირველათ თესლეული სილანარევ თიხაში, ეს ჯერაც არავინ იცის. იციან მხოლოდ რომ სილისა და თიხის გაჩენისათანავე გაჩნდა მცენარეულობაც. მცენარეები იზრდებოდნენ. ამ ზრდაში თავისი ძირ-ფესვებით დაფშენეს სილანარევი თიხა და ყველა მთის ჯიშში. შემდეგ როცა მცენარეები დაბერდნენ, დაფუტუროვდნენ, წამოუბერა მათ ძლიერმა ქარმა, წააქცია, მოთხარა ტანიან ძირ-ფესვიანათ. ისინი შეეზავენ ზედაპირს მიწისას, რომელიც მაშინ წარმოადგენდა მარტო თიხასა და სილას. დიდი ხნის შემდეგ ეს მცენარეები დაღბენ და მიწას სასუქათ დაედვენ. ამ ზედაგზე ამოსული მცენარეულობა გაცილებით უკეთესი იყო, ვიდრე წინეთ. ახლა ზედაგი გაპოხიერებული, განოყიერებული იყო. ახლათ ამოსული მცენარეულობაც იზრდებოდა, მრავლდებოდა-კვდებოდა და ისევ ანოყიერებდა მიწის ზედადგს. ამგვარად კიდევ

მეტი სასუქი მიემატა ზედაპირს მიწისას და თან და თან თიხისა, სილისა და დამპალასაგან შემზადდა და შემუშავდა ზედაგის.

წყალმა, ყინვამ და სითბომ დაარღვია და დაშალა მთის ჯიშში. აქცია სილათა და თიხათ. ნაკადულმა და მდინარეებმა ისინი ჩამორეცხა და ჩამოიტანა ქვევით, დაღარული დასტოვა მთის ფერდები.

მცენარეულობის გაჩენასთან ერთად გაჩნდნენ ქვეყანაზე ცხოველებიც. ცხოველები ისე, როგორც მცენარეები, იზრდებოდნენ, ცხოვრობდნენ და შემდეგ კვდებოდნენ. ისინი, როგორც თავის სიძველებითა და ხორცით, ისე განავალით ედებოდნენ მიწას სასუქათ. ამგვარათ მიწის ზედაპირი სულ უფრო და უფრო სქელდებოდა, ნოყიერდებოდა და, რასაკვირველია, მცენარეთა სამეფოც უმჯობესდებოდა.

ჩვენ შევიტყუეთ აქამდინ ერთგვარი შემზადება ზედაგისა, ახლა კი შევიტყუათ კიდევ მეორე გვარი; რომ გავიგოთ ეს მეორე გვარი შემზადება ზედაგისა მივიღეთ რომელიმე მდინარესთან.

მდინარესთან რომ მივალთ, დავინახავთ რომ ნაპირი მდინარისა შემდგარია სილისა და აურაცხელი კენჭებისაგან, რომელიც ჩამოიტანა წყალმა.

გიაშობთ ამ სილისა და კენჭების გაჩენის ამბავს. აი როგორ: მაღალ მთებიდან გადმოდენილი მდინარე, თავისი ტალღებით მოაქანებს ნაპირებიდან ჩამონგრეულ ქვებს. წვიმა და სიცივეც მდინარის პაწია ტალღებთან ერთად ამტვრევდნენ და ანამცეცებდნენ ქვებს.

ნამტვრევ ქვებს სწრაფი მდინარე მიეზიდებოდა დაღმართისაკენ. ისინი ერთი მეორეს ეხახუნებოდნენ გაღვსილი კიდევით. ამ ხახუნში, გარდა იმისა რომ აღრმავებდნენ ფსკერსა და მთელ კალაპოტს მდინარისას, ისინი კიდევ სტოვებენ ძალიან

წმინდა ფხენილს-სილას და თიხას. ეს თიხა და სილა შემდეგ გამოირიყებოდა წყალ-დიდობის დროს. გარიყულ თიხასა და სილაზე ქარისა და თვით წყლის საშეალებით ითესებოდა სხვა-და-სხვა მცენარეების თესლეული. თესლისაგან აღმოცენებული მცენარეულობა ხარობდა, იზრდებოდა და ბოლოს ბერდებოდა. დაბერებული მცენარეულობა, საცა იზრდებოდა იქვე ჩაწვებოდა და დალბებოდა. დამპალი მცენარეები კი სასუქათ ედებოდა უნაყოფო სილასა და თიხას და ანო-ყიერებდა ზედაგს.

ცხოველები და მცენარეები დღემდისაც ასე უწყობენ ხელს ბუნებას ზედაგის შემზადებაში: მანამ ცოცხლობენ, თავიანთი განავალით აპატივებენ მიწას, მოკვდებიან და მიწაშივე ლპებიან. ასე განუწყეტლათ ემატება და ემატება ნოყიერება დამპალა ზედაგს მიწისას ცხოველების და მცენარეების წყალობით.

ზოგიერთი ცხოველები კიდევ სხვანაირათაც უწყობენ ხელს ბუნებას ზედაგის შემზადებაში. გაგეგონებათ უთუოდ რომ ქვეყანაზე ცხოვრობენ წვიმის ჭიებიც ისე, როგორც სხვა ბევრი ცხოველები.

ეს წვიმის ჭიები ჩაათრევენ ხოლმე ჩამოცვენილ ფოთლებს მათგანვე გაკეთებულ ნახვრეტებით მიწის სიღრმეში. მიწაში რასაც სჭამენ-სჭამენ, რაც არა დარჩება იქვე და ლპება, ედება სასუქათ. უთუოდ თქვენც ხშირათ გინახავთ მიწაში ნახვრეტი და იმ ნახვრეტში ჩაცობილი მწვანე ფოთალი: ეს უთუოდ უძლური, მაგრამ დახელოვნებული ოსტატის-წვიმის ჭიის ნამოქმედარია: ეტყობა ველარ მოუსწრია, ანუ უკეთ, ველარ მოუხერხებია ფოთლის მიწაში ჩათრევა.

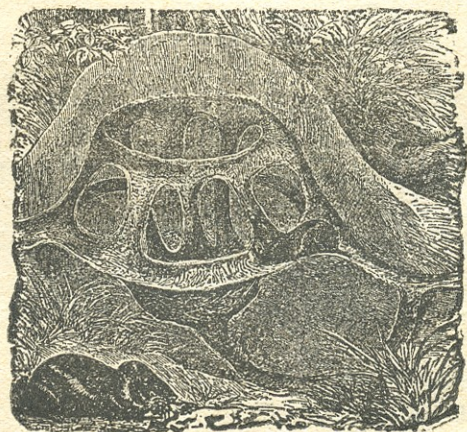
წვიმის ჭიები მიწაში ცოცვის დროს ხერელავენ მიწას, აფხვიერებენ; ამით ისინი, რასაკვირველია, ხელს უწყობენ ბუნებას ზედაგის შემზადებაში. იქ, სადაც მიწა განსაკუთრებით მაგარია (მკვრივია) და ჭია თავისი ბოლოთი, როგორც ბურღით, ვერ ჩაბურღავს, ვერ ჩახვრეტს მიწას, მის ყლაპვას მოჰყვება. ჩაყლაპულ მიწას გაატარებს ტანში, მის ერთად-ერთ გრძელ წელში, მიწას ემატება კუჭის წვენი, რომელიც ჩაყლაპულ მიწას ათხელებს, ფაფასავით ჰხდის, შემდეგ ჭია დაჰყრის,

დააგროვებს სადმე ამ მიწას. ეს მიწა მეტათ აპოხიერებს ზედადგს. ამგვარ მუშაობას ეწვეიან სუყველა ქიები. რასაკირ-ველია ღიდისაგან-ღიდი სარგებლობა მოაქვს მიწისათვის.

დარწმუნებული ვარ წვიმის შემდეგ ხშირათ გინახავთ ბა-ღებსა, ბოსტნებსა, ყანებსა თუ მინდვრებში ამისთანა მიწის გროვები, ვინ იცის როგორ გაგაკვირვებთ კიდევ მათმა დანახვამ, აღვიძრათ სურვილი იცოდეთ თუ საიდან გაჩნდენ ისინი, ვინ გააკეთა. ამას იქით იცოდეთ, რომ ისინი დააგროვეს წვიმის ქიებმა თავიანთ ტანში მონელებული მიწით.

ხერელავენ და აფხვიერებენ მიწას აგრეთვე მუღოები (земле-ройки), თხუნელები, მახრები (Медведки) და ბევრი სხვა ცხოვე-ლები და მწერები. ამ ვიწრო ხერელებში (ნახვრეტებში) ადვი-ლათ შედის ჰაერი, წვიმის წყალი. ჰაერის გავლენა კი იმაში მდგომარეობს, რომ ადვილათ აღპობს მიწაში მყოფ მცენარე-ულთა ნაშთს, ცხოველთა ლეშს. თავი და თავი კი ისაა, რომ ჰაერის გავლენა ადვილათ შლის, ანამცეცებს ქვას, თიხას და სილას, ნაყოფიერ მიწით აქცევს.

არ გეგონოთ რომ ჰაერის მუშაობა ამითი თავდებოდეს: ის აძლევს სიცოცხლის ძალას იმ ჴრიცხე პაწია ცხოველებს, რომლებიც შავ, მსუქან მიწის ყოველ ნამცეცში არიან. ამ პაწია ცხო-ველების უბრალო თვალთ დანახვა შეუძლებელია, მაგრამ თუ დააკვირდებით მიკროსკოპით, მაშინ კი შესაძლებელია დაინა-ხოთ. ყველა ეს პატარა არსებათაგანი თავის სიცოცხლეს, მოქ-მედებას იმაში გამოსახვენ, რომ უზარ-მაზარ კლდეებს ბურ-ლავენ, ფშვნიან, ანამცეცებენ და ზედადათ აქცევენ.

მუღოს ხერელები და სოროები მიწაში.

თუ ზედაგში მცენარეთა და ცხოველთა დამბალი ნამცე-
ცები სჭარბობს—მას მსუქანი, ნაყოფიერი ზედაგი ეწოდება;

თუ სილა სჭარბობს—სილნარს ეძახიან; თუ თიხა—თიხ-
ნარს. თიხას, სილას და ქვის ფენას, რომელსაც ჩვენ ვხედავთ
ზედაგის ქვეშ ეწოდება მთის ჯიში.

კითხვები, დაკვირვებანი და საცდელი სამუშაო.

გინახავთ თუ არა ზედაგ ქვეშ ქვის ფენა?

გინახავთ თუ არა როგორ თხრიან ჰებს? ადვილი იყო თუ
არა დასაწყისში ეს მუშაობა? შემდეგ?

არ გინახავთ იმისთანა ქვის ნატეხი, იმდენათ დაშლილი
წვიმისა, სითბოსა, ჰაერისა და ხის ძირებისაგან, რომ თქვენ
ხელითაც კი შეგძლებიათ მათი დამტვრევა?

იშოვეთ რომელიმე მთის ჯიშისაგან ახლათ ჩამოშორე-
ბული ქვის ნატეხი, სინჯეთ მისი დამტვრევა ჩაქუჩით. ნახეთ
თუ დაიმტვრევა ადვილათ?

ჩადით მდინარის პირათ, დააკვირდით წყალისაგან ჩარ-
ღვეულ ნაპირს, ან ჩახრამულ ხევს, საცა შეგიძლიათ ცხადათ-
დაინახოთ თუ როგორ ჩაჭრილა მცენარეთა ძირები ზედაგის
სიღრმეში. შესაძლებელია დაინახოთ ნაშენობა სხვა და სხვა
ფენებისა ზედაგს ქვეშ? დააკვირდით მათ.

იპოვნეთ წვიმის შემდეგ თქვენი ბალის ბილიკებზე პაწია
მიწის გროვები წვიმის ჰიისაგან დადგმული და კარგათ დააკვირდით.
რითი საზრდოებენ წვიმის ჰიები?

ეგებ იცოდეთ რა ფენების ნაშენობაა იმ ზედაგს ქვეშ,
საცა თქვენ ცხოვრობთ.

რა სიღრმეს აღწევს ზედაგში მცენარეთა ძირ-ფესვები იმ
ადგილს საცა თქვენ ცხოვრობთ?

დაასახელეთ თუ იცით ის ცხოველები, რომელნიც მიწაში
ცხოვრობენ. როგორ უწყობენ ისინი ხელს ზედაგის გაუმ-
ჯობესებას?

როგორ ხდება ბუნებაში ყველა მთის ჯიშის, კლდეების
დანამცეცება?

დააკვირდით თქვენი სახლის წვიმის წყლის სადენ მილის
ქვეშ მდებარე ქვას, რას უშერება მას წყალი?

როგორ ამუშავენ მისას მიწის მუშა, როცა დასათესათ
გზადება?

როგორ ფიქრობთ, რისთვის აფხვიერებს იგი ზედაგს?
რისთვის აპატივებს?

ელ. ჭიჭინაძე.

(შემდეგი იქნება).

სრული 27 წლების
ყურნალი

ქ ე ჯ ი ჯ ი

იუიღება რედაქციაში
80 მ. ცალკე თითო
წლებისა 5 მ.

1918 წ.

განახლებული საუბარო ნახაზი. პურნალი

ბეჭედი

გეგმილი დასრულებულია 1890 წელს.

გამოვა თვეში ერთხელ, ქუჩნაღში ორი განყოფილება, ზატარებისათვის და მოზრდილთათვის.

ხელის მოწერა მიიღება თბილისში ქ. შ. წ. კ. საზოგადოების მალაზიაში და თვით გეგმილის რედაქციაში, არტილერიის ქუჩა, № 5.

პურნალი წლიურად ღირს 20 მან. ნახევარი წლით 11 მან. ცალკე ნომერი—2 მან. განახლებულ პურნალში მონაწილეობას იღებენ საუკეთესო მხატვრები.

ხელმძღვანელთა ახლათ შემდგარი კომისია (ქრ. შარაშიძე, ალ. ფადავა. ან. ხახუტაშვილი (ცეცხიტი) და ნ. ჩაგუნავა—გელაშვილი შეეცდება ქურნალის ნორმ მკითხველებს მიაწოდოს სალი და გონებრივი საზრდო.

ფოსტის ადრესი: Вѣ Тифлисѣ въ Ред. Грузинскаго дѣтскаго журнала „Джеджили“

რედაქტორი—გამომცემელი ან. წერეთლისა.